

Eragin **neuropsikologikoa** **SEXU-INDARKERIA**tik bizirik **atera diren emakumeegan**

Ikerketa
ikuspegi feminista /
intersekzionala

Munduberriak

JABETZA-AGIRIA

ERREPRODUKZIO PARTZIALA EDO OSOA BAIMENDUTA, EGILEA AIPATUTA

HONAKO EK DIRUZ LAGUNDUA:

*Bizkaiko Foru Aldundiaren irailaren 7ko 139/2023 FORU DEKRETUAN oinarrituta, emakumeen eta gizonen berdintasunaren arloan proiektu eraldatzaileak egiteko dirulaguntzak. Ikerketa hau Munduberriak programaren esparruan dago, **genero-ikuspegidun inpaktu neuropsikologikoa/feminista eta interseksionala sexu-indarkeriatik bizirik atera diren emakumeengan txertatzeko: Ikerketa, Konponketa/Ahalduntzea eta Ikusaraztea***

Ikertzailea: Jaione Valdés Ituarte (sexologoa, neuropsikologo klinikoa eta berdintasun-teknikaria)
www.munduberriak.com

Lankidetzaren teknika:

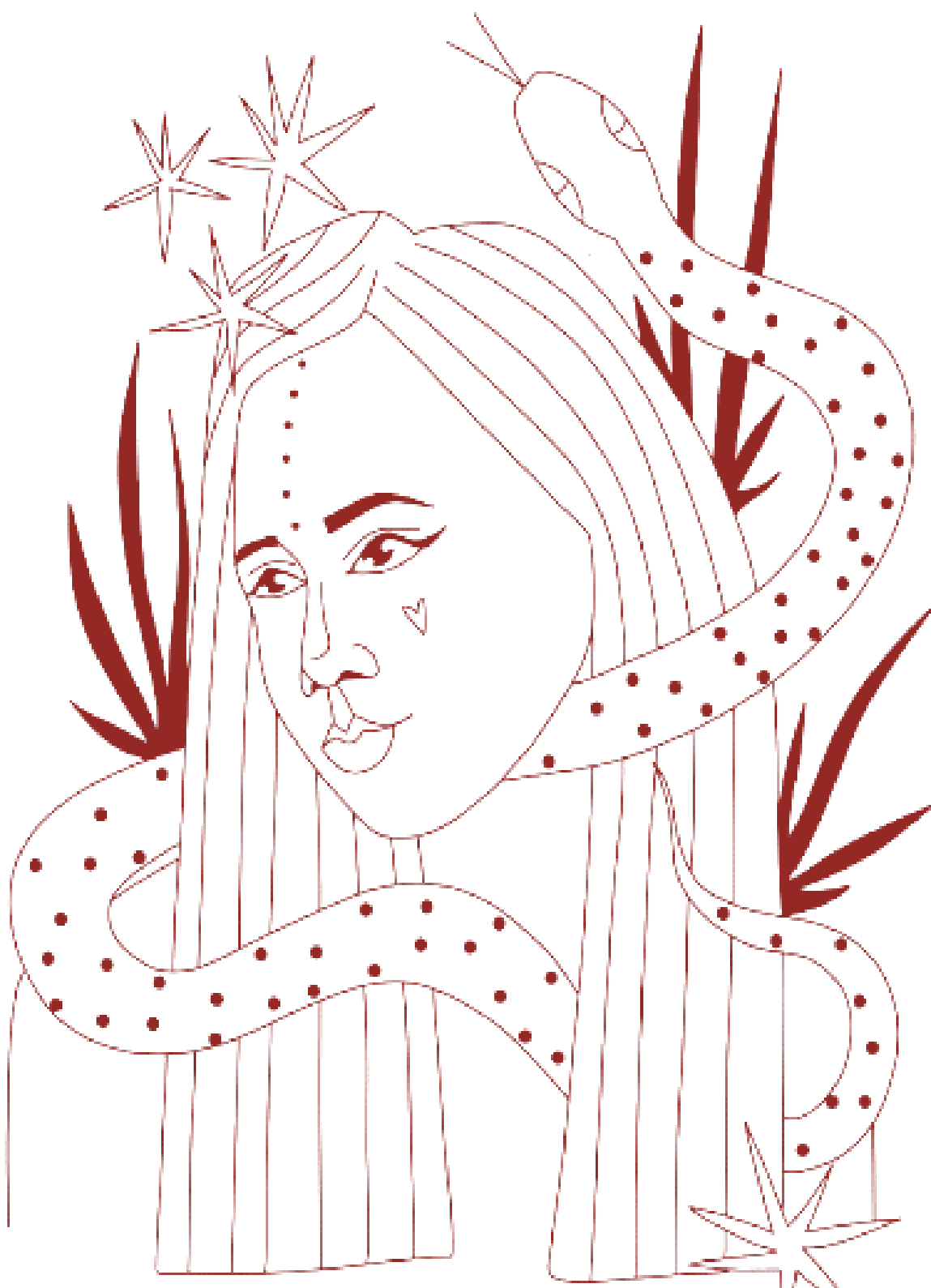
Itziar Gandarias (Deustuko Unibertsitatea)

Maketazioa: Munduberriak

2024ko Iraila

*Txosten honen euskarazko bertsioan, elkarrizketatutako pertsonen adierazpenen zehaztasuna gordetzeko, transkripzioak jatorrizko hizkuntzan mantenduko dira. Era berean, zenbait grafiko jatorrizko hizkuntzan utziko dira.

*Ez naiz hilko bizi gabeko bizitza batean
Ez naiz erortzeko edo su hartzeko
beldurrez biziko.
Nire egunetan bizitzea aukeratzen dut,
nire bizitzak ireki nazan,
beldurtasun gutxiago izan dezadan,
eskuragarriagoa izan nadin,
Bihotza lasaitzeko, hegal, zuzi,
promesa bihurtu arte.
Nire garrantzia arriskatzea aukeratzen dut;
nigana hazi gisa etorri zena,
hurrengoari lore irits dakion,
Eta nigana lore gisa etorri zena,
Beste batean fritu jarrai dadila.*

**Dawna Markova,
"I Will Not Die an Unlived Life"**

Aurkibidea

1.	Sarrera	5.orria
2.	Azterlanaren planteamendua	6.orria
2.1	Inpaktu neuropsikologikoa	7.orria
3.	Zifrak eta datuak	9.orria
3.1.	Zifra eta datu orokorrak	10.orria
3.2.	EBko zifrak eta datuak	11.orria
3.3.	Zifrak eta datuak Espainian	12.orria
3.4	EAEko zifrak eta datuak	20.orria
3.5	Zifrak eta datuak Bizkaian	21.orria
4.	Esparru juridikoa eta politikoa	24.orria
4.1.	Zerbitzuak/Baliabideak	28.orria
5.	Marko teorikoa	30.orria
6.	Metodologia	39.orria
7.	Datu analisia	41.orria
8.	Emaitzak eta eztabaidak	46.orria
8.1.	Azterlanaren limitazioak	58.orria
9.	Ondorioak	59.orria
9.1	Proposamenak	64.orria
11.	Erreferentzia bibliografikoak	67.orria
12.	Eranskina	69.orria

1. Sarrera

SEXUALITATEA ERE POLITIKOA DA

Sexu-indarkeria (SI) emakumeen aurkako indarkeriaren adierazpenetako bat da (Emakumearen aurkako indarkeria ezabatzeari buruzko adierazpena, NBE, 1994), eta **sistema patriarkalaren** barruan kokatzen da.

Sexu-indarkeria emakumeen giza eskubideak urratzeko moduetako bat da, ondorio larrienak eta suntsizaileenak eragiten dituena, eta haien osasunari eta bizi-kalitateari eragiten diena. Hori argitzea ez da erraza, eta gizarteak kasu askotan eragotzi eta normalizatu egiten du (Fontanil eta Fernández, 2024)

Slk hainbat jokabide biltzen ditu, exhibizionismotik hasi eta hilketa bidezko bortxaketaraino. 24 orduko arretarako krisi-zentroak sortuz erakundeek Slari ematen dioten erantzuna oso berria da, eta aukera ona da indarkeria horretatik bizirik atera diren emakumeei erreparazio-prozesuan laguntza integrala emateko.

Feminismoaren historiako olatuetan zehar, agenda politikoeak Berdintasun eraginkorra eta erreala lortzeko beharrezkoak diren aldarrikapenak txertatu dituzte. **Laugarren olatu** honetan, zalantzarik gabe, **sexu-indarkeriaren** aurkako borroka da. Indarkeria hori munduko edozein leku geografikotan agertzen da, baina ez modu berean. **Amelia Válcarselek** dioen bezala, agenda feminista hainbat orrialdetan dago irekita, munduko leku bakoitzean, indarkeria-adierazpen horiei aurre egiteko.

Sexu-indarkeria Laugarren Olatu Feminista?

PROIEKTUAREN ETORKIZUNA:

Lehen eskutik ezagutzea SI jasan duten/aurre egin dieten emakumeen esperientzia eta premia zehatzak, eta Sexu Ahalduntzeko Agenteen figura eraikitzeko programa aitzindari bat abian jartzea, non emakumeak beren erreparazio-prozesuaren lider izango diren ahalduntze feministako prozesuen ikuspegitik

2. Ikerketaren planteamendua

IKERKETAREN ARAZOA:

Sexu-indarkeriatik bizirik atera diren emakumeek, asaldura emozionalez gain, zailtasun kognitiboak ere erlazionatzen al dituzte jasandako/aurre egindako sexu-indarkeriarekin?

HELBURU OROKORRA:

Emakumeek pairatutako zailtasun kognitibo/emozionalen eta sexu-indarkeriaren arteko harremana ezagutzea, bai eta horiei aurre egiteko estrategiak/baliabide pertsonalak eta kolektiboak ere, eta sexu-indarkeria osorik erreparatzeko hobekuntza-proposamenak jasotzea.

HIPOTESIAK:

Profil desberdinetako sexu-indarkeriatik bizirik atera diren emakumeek, asaldura emozionalez gain, errendimendu kognitiboaren ondoeza (zailtasun kognitiboak) hautematen dute sexu-indarkeriaren ondorioz, eta horrek haien bizi-kalitateari eragiten dio.

Sexu-indarkeriatik bizirik atera diren emakumeek, profil desberdinak dituztenek, erreparazio integralak beren osasun emozional eta kognitiboaren arreta eta hobekuntza jasotzeko beharra ikusten dute.

HELBURU ESPEZIFIKOAK:

- **HE1:** Sexu-indarkeriatik bizirik atera diren emakumeek errendimendu kognitiboan eta emozionalean duten eragin subjektiboa aztertzea.
- **HE2:** Sexu-indarkeriatik bizirik atera diren emakumeen errendimendu kognitiboa eta emozionala hobetzeko estrategia edo baliabide indibidualak eta kolektiboak detektatzea.
- **HE3:** Emakumeen proposamenak (zerbitzuak/baliabideak/zerbitzu-programak) identifikatzea, sexu-indarkeriaren erreparazio integrala hobetzeko.

Helburua EZ da izan emakumeek aurrez aurre duten sexu-indarkeriaren kontakizuna zehatz-mehatz jasotzea, baizik eta indarkeria matxistarik/sexualik gabeko bizitzarako behaketak, beharrak eta proposamenak jasotzea.

2.1 Inpaktu neuropsikologikoa

PLANTEAMENDU BERRITZAILEA

Emakumeen aurkako indarkeria matxistak desberdintasuna, mendekotasuna eta boterea islatzen ditu gizonen eta emakumeen arteko harremanetan, eta horrek defizit neuropsikologikoak eta ondoez emozionalak sor ditzake (García et al., 2020)*.

Indarkeria horrek lotura estua du baldintzatzaile soziokulturalekin, bai jatorrian, bai agerpenean eta tipologian (Lorente-Acosta, Lorente-Acosta eta Martínez-Vilda, 2000).

Indarkeria mota hori jasan duten emakumeek sintomatologia ugari garatzen dituzte maila fisikoan, psikologikoan eta neuropsikologikoan (Valera eta Berenbaum, 2003). Egile horiek 99 emakume ebaluatu zituzten, neurri neuropsikologikoak, psikopatologikoak eta sexu-abusuen aurrekariak erabiliz. Laginaren ia hiru laurdenek gutxienez garuneko lesio bat izan zuten bikotekidearengandik, eta erdiek garuneko lesio ugari izan zituzten.

Gainera, lesio zerebralarekin lotutako sintomatologia mota bat aurkitu zen, hala nola arreta, memoria, ikaskuntza eta malgutasun kognitiboko arazoak, bestela esanda, zailtasun kognitiboak.

Beste ikerketa batzuen arabera, indarkeria matxista jasan duten emakumeek hiperaktibitatea eta sistema sentzorial linbiko eta afektiboen arteko deskonexioa izateko arrisku handiagoa dute, mehatxuekin (beldurra eta haserrea) lotutako emozioak prozesatzean (García-Rueda eta Genaro, 2020).

Beste ikerketa batean adierazi zen indarkeria matxistari aurre egin zioten 19 emakumeko lagin batean, batez besteko errendimendua nabarmen txikiagoa izan zela kontrol-taldeko 9 emakumeena baino; zehazki, Halstead-Reitan bateria neuropsikologikoan, Wechslerren memoria berrikusiaren eskalan eta detekzio neurologiko azkarreko proban (Deering et al., 2001).

Sexu-indarkeriaren biktima diren emakumeen **defizit neuropsikologikoen** prebalentziari buruzko azterlan jakin batzuek oroimen-, arreta- eta kontzentrazio-nahasmenduak (zailtasunak kontzentrazioan, eguneroko gertaerak oroitzean, arreta zatituan eta arreta iraunkorrean), ikusmen-konstruktzioko trebetasunak, prozesamendu-abiadura motorra, arintasun-abiadura eta funtzio betearazlea (erabakiak hartzea eta erantzuna inhibitzea) adierazten dituzte.

Hala ere, maila kognitiboan, **literatura zientifiko eskasa** dago tratu txarrek maila neuropsikologikoa nola eragin dezaketen aztertu duten lanei buruz.

Eragin hori hiru bide posibleren bidez gerta daiteke:

- Buruko kolpeen ondoriozko **kalte zuzena**;
- **Zeharkako kaltea**, ondorio psikologikoen eragiten dituzten **garuneko alterazioen bidez**, bereziki trauma osteko estresa.
- **Zeharkako kaltea** kortisolak estres kronikoko egoeretan eragiten duen efektuaren bidez (Hidalgo-Ruzzante et al., 2012).

Gai horri buruzko literatura zientifiko urria izan arren, indarkeriatik bizirik atera diren emakumeen funtzio kognitiboan alterazioei buruzko azterlanak jasotzen dira, indarkeria-egoera horiek jasan ez dituzten emakumeekin alderatuta errendimendu neuropsikologiko txikiagoa dutenak

Zehazki, 25 eta 60 urte bitarteko 34 emakumerekin egindako ikerketa batean, *d2 arreta-testa* erabili zen neurri neuropsikologikoak egiteko, tratu txarrek zailtasun neuropsikologiko handiagoekin eta sintoma patologikoekin (estresa eta antsietatea, adibidez) lotzen direla frogatuz (García et al., 2020).

Ikuspegi ekologikoak jarduera-eremu horretan duen garrantzia azpimarratuz, jasotzen da arretaren kontrolaren narriadura neuropsikologikoa eragindako eragin horrek azal ditzakeela indarkeriaren biktima diren emakumeek eguneroko bizitzan egiten dituzten akatsak eta ahanzturak, hala nola eguneroko gertaerak edo kontzentrazio-arazoak gogoratzeko zailtasuna (Torres et al., 2022).

3. Zifrak eta Datuak

- **3 emakumetik 1ek** indarkeria fisiko eta sexu-leko egoerak bizi izan ditu munduko eskualde guztietan (OSASUNAREN MUNDU ERAKUNDEA-OME).
- **2,8 milioi neska eta emakumek** baino gehiagok jasan dute sexu-indarkeria noizbait (Emakumearen aurkako Indarkeriari buruzko Makroinkesta, Genero Indarkeriaren aurkako Gobernu Ordezkaritza, 2019).
- Espainian bizi diren 16 urtetik gorako **emakumeen % 13,7k (2.802.914 emakume)** noizbait jasan dute sexu-indarkeria (Emakumeen aurkako Indarkeriari buruzko Makroinkesta, Genero-indarkeriaren aurkako Gobernu Ordezkaritza, 2019).
- Sexu-askatasunaren eta sexu-ukigabetasunaren aurkako sexu-delituen biktimen **% 86** emakumeak dira (Espainian sexu-askatasunaren eta sexu-ukigabetasunaren aurkako delituei buruzko txostena, Barne Ministerioa, 2021).
- Sexu-indarkeriako delitu horien erantzuleen **% 97,9** gizonak dira (Espainian sexu-askatasunaren eta sexu-ukigabetasunaren aurkako delituei buruzko txostena. Barne Ministerioa, 2021).

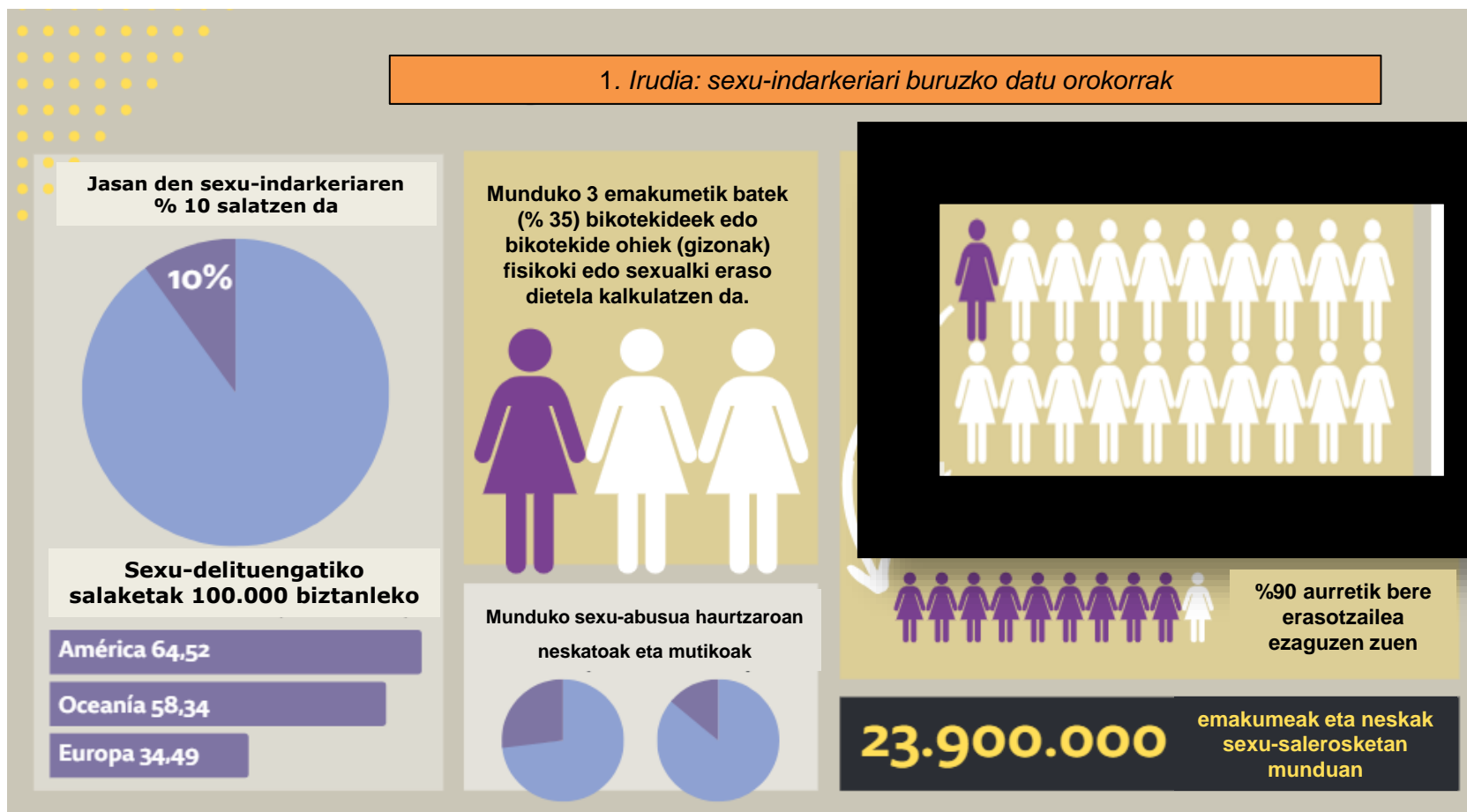
1. Taula: sexu-indarkeriaren ondorioak

UGALKETA-OSASUNA	<ul style="list-style-type: none"> • Traumatismo ginekologikoa • Planifikatu gabeko haurdunaldia • Segurtasunik gabeko abortua • Disfuntzio sexuala • Transmisio genitaleko infekzioak, adibidez
OSASUN MENTALA	<ul style="list-style-type: none"> • Depresioa • Trauma osteko estresaren nahasmendua • Antsietatea • Loaren zailtasuna • Sintoma somatikoak • Jokabide suizida • Izu-nahasmendua
JOKABIDEZKOAK	<ul style="list-style-type: none"> • Arrisku handiko jokabideak • Sexu-indarkeria berriz jasateko arriskua
EMAITZA HILGARRIAK	<p>Heriotzagatik:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Suizidioa • Haurdunaldiगतiko konplikazioak • Segurtasunik gabeko abortua • HIESa • Bortxaketan erailketa – "ohorea" defendatzea • Infantizidioa

[WHO RHR 12.37 spa.pdf](#)

3.1. Zifrak eta datu globalak

<https://geoviolenciasexual.com/que-es-la-violencia-sexual-dossier/>

3.2. Europar Batasuneko

zifrak eta datuak

3.700.000

Urtebetean sexu-indarkeria jasan duten emakumeen batez bestekoa

2. irudia: Sexu-indarkeriari buruzko adierazleak EBn

Europar Batasunean 15 urtetik gorako 20 emakumetik 1 bortxatu dute

10 emakumetik 1ek bikotekidearen edo bikotekide ohiaren sexu-indarkeria jasan du

<https://geovienciasexual.com/que-es-la-violencia-sexual-dossier/>

3.3. Zifrak eta datuak Espainian

2. taula: Espainiako zifrak eta datuak

2023an, Espainian egunean 12,8 bortxaketa erregistratu dira, hau da, bi ordutik behin bortxaketa bat salatzen da.

<https://geoviolenciasexual.com/que-es-la-violencia-sexual-dossier/>

3.3. Zifrak eta datuak Espainian

3. taula: Sexu-delituak 2022an/biktimizazioak adinaren arabera

	Menores	18 y más años	Se desconoce	Total
Total delitos contra la libertad sexual	8.337	10.305	89	18.731
Agresión sexual	4.992	6.702	41	11.735
Agresión sexual con penetración	1.361	2.629	5	3.995
Corrupción de menores o incapacitados	372	29	5	406
Pornografía de menores	114	60	2	176
Otros contra la libertad sexual	1.498	885	36	2.419

<https://geoviolenciasexual.com/que-es-la-violencia-sexual-dossier/>

3.3. Zifrak eta datuak Espainian

4. taula: Sexu-delituak 2022an/biktimizazioak sexuaren arabera

	Sexo femenino	Sexo masculino	Se desconoce	Total
Total delitos contra la libertad sexual	16.026	2.684	21	18.731
Agresión sexual	10.162	1.561	12	11.735
Agresión sexual con penetración	3.588	404	3	3.995
Corrupción de menores o incapacitados	284	119	3	406
Pornografía de menores	104	72	0	176
Otros contra la libertad sexual	1.888	528	3	2.419

<https://geoviolenciasexual.com/que-es-la-violencia-sexual-dossier/>

3.3. Zifrak eta datuak Espainian

3. irudia: SI delituen datuak, adinaren, sexuaren, adinaren eta sexuaren arabera

<https://geoviolenciasexual.com/que-es-la-violencia-sexual-dossier/>

3.3. Zifrak eta datuak Espainian

4. irudia: Ziberkriminalitate sexuala 2022an

	Total	Menores	% Menores	% Mujeres	% Varones
Victimizaciones cibercriminales sexuales	1.135	954	84,0 %	68,0 %	32,0 %
Responsables cibercriminales sexuales	735	81	11,0 %	3,0 %	97,0 %

Sexu-ziberdelinkuentziak indikazio handia du adingabeen artean, eta balio handienak emakumeen artean daude

<https://geoviolenciasexual.com/que-es-la-violencia-sexual-dossier/>

3.3. Zifrak eta datuak Espainian

1. grafikoa: Sexu-delituen gorakada 2023-2022

Sexu-askatasunaren aurkako delituen bilakaera

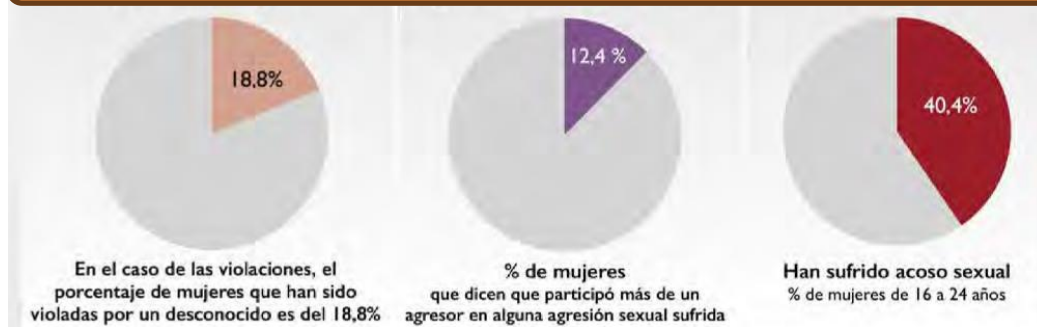

<https://geoviolenciasexual.com/que-es-la-violencia-sexual-dossier/>

Emakumeen aurkako indarkeriari buruzko 2020ko makroinkestak 9.568 emakumeko lagin bati buruzko analisien emaitzak biltzen ditu. Espainian bizi diren 16 urte edo gehiagoko emakume guztien azterketa ofizial esanguratsu horren arabera:

- % 13,7k (**2.802.914 emakume**) **sexu-indarkeria jasan du bizitza osoan, edozein pertsonaren eskutik** (egungo bikotekidea, iraganeko bikoteak edo bikote-harremanik izan ez duten pertsonak), eta % 1,8k (359.095 emakume) azken 12 hilabeteetan.
- % 2,2 (453.371 emakume) noizbait bortxatu dute bikotetik kanpo. % 7,5 bikotekideak edo bikotekide ohiak (1.535.941)
- Guztizkoaren % 3,4k (**703.925 emakume**) **sexu-indarkeria jasan du haurtzaroan, 15 urte bete baino lehen.**
- Gainera, makroinkesta horren arabera, sexu-indarkeria jasan duten emakumeen % 99,6k erasotzaile gizon baten eskutik jasan zuten. **Kasuen % 40,6an indarkeria behin baino gehiagotan errepikatu zen.**

5. irudia: Sexu-indarkeriari buruzko datuak

<https://geoviolenciasexual.com/que-es-la-violencia-sexual-dossier/>

- Bikotekideaz kanpoko sexu-indarkeriaren salaketen ehunekoa % 11,1 da. Egungo bikotean, % 12,5koa da; aurreko bikoteetan, % 34,3koa (azken bi datu horiek indarkeria fisikoa eta/edo sexuala dira). Horrek guztiak esan nahi du indarkeria horren gehiengoa ezkutuan dagoela. Bortxaketa bat ez salatzeko arrazoien artean, inkestan parte hartu zutenek gehien aipatu zituztenak hauek izan ziren: lotsa, gertaerak gertatu zirenean adingabea izatea, sinistua ez izateko beldurra eta erasotzailearekiko beldurra.
- **Sexu-jazarpenaren prebalentzia handia** da: Espainian bizi diren 16 urte edo gehiagoko emakume guztietatik, % 40,4k (8.240.537 emakume) sexu-jazarpena jasan dute noizbait, eta % 10,2k (2.071.764) azken 12 hilabeteetan. Espainiako emakumeen % 18,5ek sexu-jazarpena jasan du 15 urte bete baino lehen. Sexu-jazarpena jasan duten 5 emakumetik ia bat lan-eremuan izan da. **Behin eta berriz gertatutako jazarpenari edo stalking-ari** dagokionez, Espainiako emakumeen % 15,2k bere bizitzako uneren batean pairatu du.
- Sexu-indarkeriaren aurrean bereziki kalteberak diren taldeak **desgaitasuna duten emakumeak, emakume gazteak (16-24 urte) eta atzerrian jaiotakoak dira.**

- Neska gazteak alerta-ahotsa jartzen hasi diren beste esparru bat **drogen erabileraren gorakada sexu indarkeria egiteko** da. Osasun publikoaren arloan egindako azterlanek adierazle esanguratsuak dituzte. Hala, Bartzelonako Clinic Ospitalearen txostenak, artatutako larrialdien datuekin (2021eko urtarriletik urrira), adierazten du larrialdietan artatutako kasuen % 30ean drogen bidezko mendetasun kimikoaren adierazleak daudela. 2019tik, erasotzaile bat baino gehiago dituzten sexu-erasoen kopurua bikoiztu egin da, eta arrazoï horrengatik larrialdietan artatutako emakumeen % 17 dira.

Sumisio kimikoaren kontzeptua (SK), frantsesezko soumission chimique delakotik datorrena, 1982an erabili zen lehen aldiz, Poyen et al-ek horrela deitu ziotenean produktu bat pertsona bati bere ezagutzarik gabe emateari, bere zaintza-maila, konorte-egoera eta judizio-gaitasuna aldarazteko.

Gaur egun, terminoa zabaldu egin da, eta SK hiru egoera espezifikotan gertatzen dela uste da (Santiago, 2022):

- **SK proaktiboa edo aurrez pentsatua:** biktimak substantzia toxikoa nahi gabe irensten duenean. Elikagai edo edari bati subpreziazialki gehitu zaio, horren berri izan gabe. Ondoren, delitua egiten da.
- **SK oportunistak:** biktimak substantzia toxikoa bere borondatez irensten duenean, baina, jakina, ez jazarleak lortu nahi dituen helburuetarako, zaurgarritasun handieneko egoeraz baliatzen baita. Zaurgarritasun kimikoa ere esaten zaio.
- **SK mistoa:** biktimak substantziaren bat bere borondatez irensten badu, baina kontsumo horri substantzia psikoaktibo baten azpibanaketa gehitzen bazaio.

Sumisio Kimikoa

https://geoviolenciasexual.com/que-es-la-violencia-sexual-dossier/2022_TFG_medicina_santiago_sumision.pdf (usc.es)

3.4. EAEko zifrak eta datuak

5. taula. Biktimizazioen eta Siren biktima diren emakumeen datuak EAEn 2022

EAE 2022	Datua (kopurua)	Datuaren bilakaera aurreko urtearekin alderatuta (%)	Gutzizkoaren gainean duen pisua (%)	Garrantziaren bilakaera aurreko urtearekin alderatuta (ehuneko puntuak)
Sexu-askatasunaren aurkako delituen biktimizazioa (bikotekidearen arloa, familiaren arloa eta kanpoko).	654	+13,9	100	-
Araba	95	+23,4	14,5	+1,1
Bizkaia	339	+16,5	51,8	+1,1
Gipuzkoa	220	+6,8	33,6	-2,2
Familia-harremanetik kanpoko sexu-askatasunaren aurkako delituen biktimizazioak	520	+15,3	100	-
Araba	77	% 48,1	14,8	+3,3
Bizkaia	274	+% 22,3	52,7	+3,0
Gipuzkoa	169	-% 3,4	32,5	-6,3
Familia-harremanetik kanpoko sexu-askatasunaren aurkako delituen biktimak	511	+14,8	100	-
Araba	74	+45,1	14,5	+3,0
Bizkaia	271	+21,0	53,0	+2,7
Gipuzkoa	166	-2,4	32,5	-5,7

Eusko Jaurlaritzako Segurtasun Saila. Segurtasuna Koordinatzeko Zuzendaritzako Azterlan eta Analisi Dibisioa. Emakunde-Txostena

3.5. Zifrak eta datuak BIZKAIAN

*Bizkaiko Indarkeria
Matxistaren Behatokia
Observatorio de la Violencia
Machista en Bizkaia*

TXOSTENA

Arreta-zifrak: emakumeen aurkako indarkeria matxista Bizkaian

Aurrerapena

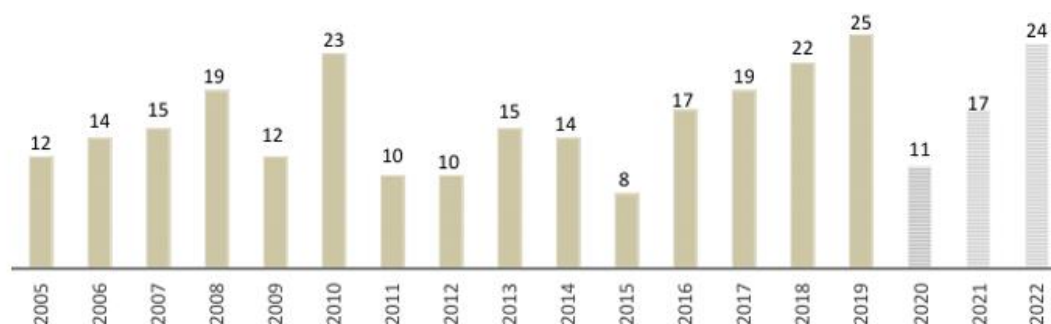
2022

SEXU-INDARKERIA

2022an zehar, foru-zerbitzuak aholkularitza juridikoa (kontsulta presentzialak) ematen die sexu-indarkeriagatiko 24 emakumeri, bikotekidearen edo familiaren esparrutik kanpo.

Serieko bigarren baliorik altuena da, osasun-krisiaren aurreko urtean erregistratutako 25 kasu gehienekoaren ondoan. 2020ko jaitsieraren ondoren, hurrengo bi urteetan gora egin du, hurrenez hurren, indarkeria-mota horrengatiko zerbitzuak, % 55 eta % 41, hurrenez hurren.

2. grafikoa: BFAko arreta soziojuridikoko zerbitzua. Artatutako emakumeak 2005-2022

Nota: Los datos desde 2020 incluyen sólo atención presencial, habiéndose registrado esos años también atención telemática.
Fuente: Elaborado a partir de datos del Dpto. Empleo, Cohesión Social e Igualdad DFB

3.5. Zifrak eta datuak

BIZKAIAN

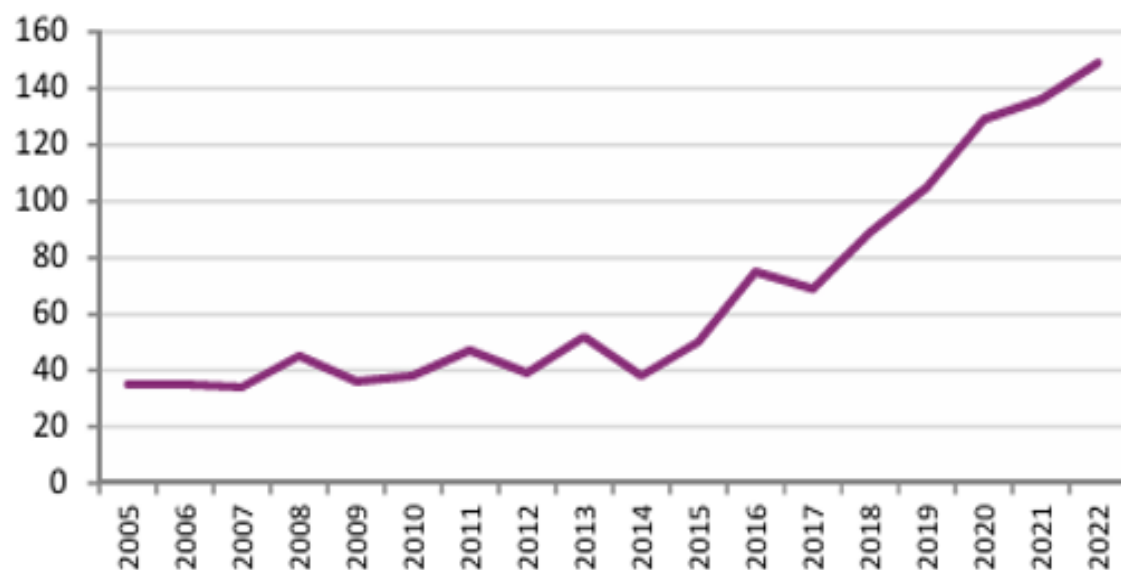
- 2022an, laguntza psikologikoko zerbitzuan sexu-erasoengatik artatutako emakumeen kopururik handiena izan da: 149 emakume.
- Goranzko joera ikusten da 2014tik.
- Maiztasun handienak 18-30 urteko emakumeen adin-tartean daude.
- Atzerritar jatorriko emakumeak % 33 dira.

Bizkaiko Indarkeria
Matxistaren Behatokia
Observatorio de la Violencia
Machista en Bizkaia

3. grafikoa: BFAko laguntza psikologikoko zerbitzua.
Artatutako emakumeak 2005-2022

3.5. Zifrak eta datuak BIZKAIAN

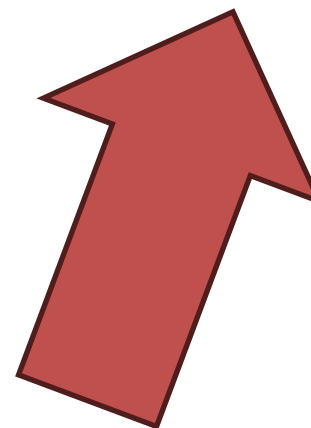
LABURBILDUZ

2022. urtean, Ertzaintzak 274 emakume-biktimizazio erregistratu zituen Bizkaian, sexu-askatasunaren aurkako delituengatik (271 emakume). Sexu-indarkeriagatiko lurralde-tasa 4,6 biktimizaziokoa da 10.000 emakumeko (3,7 2021ean).

2022ko datua indarkeria mota horretan orain arte erregistratutako handiena da.

Azken bosturtekoaren ezaugarri nagusia urteko hazkunde jarraituak dira, 2020. urteko salbuespen bakarrarekin (pandemiaren urtea).

Kontuan izan sexu-indarkeria asko ez direla salatzen. Beraz, indarkeria-mota horrek eragindako biktimizazioen ehunekoa askoz ere handiagoa da.

4. Esparru juridikoa eta politikoa

EAEko emakumeen eta gizonen berdintasunerako eta emakumeen aurkako indarkeria matxistarik gabeko bizitzarako Legearen testuategina onartzen duen martxoaren 16ko 1/2023 Legegintzako Dekretuaren arabera:

Emakumeen aurkako indarkeria matxista giza eskubideen urraketa bat da, lehen mailako arazo sozial eta osasun publikoko arazo bat, botere-harreman desberdinen eta emakumeen aurkako diskriminazioaren adierazpen bat, eta, gainera, generoaren arabera dauden egiturazko desberdintasunak betikotzeko funtzio soziala betetzen du. Emakume izateagatik emakumeen aurka egiten den indarkeria oro hartzen du, baita neskato eta nerabeena eta emakume transexualena ere, edo neurritz kanpo eragiten diena, eremu publikoan zein pribatuan.

Indarkeria egitez zein ez-egitez erabil daiteke, eta hura gauzatzeko bitartekoak fisikoak, psikologikoak edo ekonomikoak izan daitezke, mehatxuak, larderia eta derrigortzeak barne, baldin eta horien ondorioa kalte, sufrimendu edo galera fisikoa, sexuala, psikologikoa, soziala, sozioekonomikoa edo ondarezkoa bada".

Emakumeen aurkako indarkeria matxista dira bikotekidearen edo bikotekide ohiaren aurkako indarkeria, familia barrukoa, **SEXU-INDARKERIA**, feminizidioa, emakumeen eta neskatilen salerosketa, sexu-esplotazioa, emakumeen genitalen mutilazioa, behartutako ezkontzak eta beste praktika tradizional kaltegarri batzuk, hertsapena edo askatasun-gabetze arbitrarioa, tortura, indarkeria instituzionala, jazarpena, genero-indarkeria politikoa, indarkeria digitala eta sare sozialetakoa, obstetrikoa, sexu- eta ugalketa-eskubideen urraketa, bai eta emakumeen eta neskatilen duintasuna, osotasuna edo askatasuna urratzen duen edo urra dezakeen beste edozein indarkeria-mota ere, nazioarteko tratatuetan, Espainiako Zigor Kodean edo estatuko edo autonomia-erkidegoko araudian aurreikusita badago.

Hori guztia, edozein eremu publiko edo pribatutan gertatzen dela ere, honako esparru hauetara mugatzen ez bada ere: familia, lana, hezkuntza, osasuna, kirola eta komunitatea, komunikabideak, aisialdiko eta jaietako espazioak eta ingurune birtuala.

Emakumeen aurkako indarkeria matxistatzat hartzen da, halaber, biktimei laguntzen dieten pertsonen aurkako indarkeria, bai eta gertuko ingurunearen edo ingurune afektiboaren aurkakoa ere, bereziki seme-alaben edo beste senide batzuen aurkakoa, emakumea laidozko borondatearekin.

4. Esparru juridikoa eta politikoa

4. grafikoa: Agenda 2030 - Sexu-indarkeria

El impulso al reconocimiento de la violencia sexual

Tratados internacionales

Convención para la Eliminación de Todas las Formas de Discriminación contra la Mujer de Naciones Unidas (CEDAW)

Convenio sobre prevención y lucha contra la violencia contra la mujer y la violencia doméstica del Consejo de Europa (Convenio de Estambul)

Convenio sobre la lucha contra la trata de seres humanos del Consejo de Europa (Convenio de Varsovia)

BORTXAKETAREN KULTURA:

- Biktimak erruduntzat jotzen ditu
- Erasotzaileei barkamena eskatzea
- Sexu-indarkeria normalizatzea
- Erasoak justifikatzen ditu

NEOLIBERALISMO SEXUALA:

- Emakumeen gorputzak salgai bihurtzea
- Ideologia neoliberal indartzea

SEXU-KRIMENAREN FUNTZIO POLITIKOA:

- Alcásser kasuaren 30 urte (sexu-beldurrezko kontakizunak)
- 2006: Sanferminetako bortxaketa anizkoitza (sexu-krimenaren aurkaratze feminista)

Objetivo

5

- 5.2 Eliminar todas las formas de violencia contra todas las mujeres y las niñas en los ámbitos público y privado, incluidas la trata y la explotación sexual y otros tipos de explotación.
- 5.3 Eliminar todas las prácticas nocivas, como el matrimonio infantil, precoz y forzado y la mutilación genital femenina.

<https://geoviolenciasexual.com/que-es-la-violencia-sexual-dossier/>

4. Esparru juridikoa eta politikoa

2022ko urriaren 7an jarri zen indarrean 10/2022 Lege Organikoa, irailaren 6koa, Sexu Askatasunaren Berme Integralari buruzkoa, "Bai bakarrik da bai".

Laburbilduz, lege berriaren gakoak honako hauek dira:

- Legeak honako hau hartzen du sexu-indarkeriatzat: «zentsugabea den edo edozein eremu publiko edo pribatutan, eremu digitala barne, sexu-bizitzaren garapen askea baldintzatzen duen edozein sexu-ekintza».
  - Sexu-erasoa, jazarpena, bortxaketa, exhibizionismoa, sexu-probokazioa, sexu-esplotazioa, adingabeak galbideratzea, emakumeen genitalen mutilazioa, sexu-feminizidioa, ezkontza behartua, sexu-esplotaziorako salerosketa eta, eremu digitalean, sexu-indarkeriako ekintzen zabalkundea, baimenik gabeko pornografia eta haur-indarkeria eta sexu-estortsioa bitarteko teknologikoen bidez.
  - Delituaren larritasunaren arabera, sistema progresibo bat aplikatzen da, isunak jartzetik 15 urteko espetxealdiak arte.
  - Kontsentimendu pasibotik baiezkora. Hori da sexu-erasorik izan zen ala ez erabakitze erabiltzen den banalerroa. Legeak honako hau adierazten du: «Adostasuna dagoela ulertuko da, soilik, kasuaren inguruabarrak kontuan hartuta, pertsonaren borondatea argi eta garbi adierazten duten egintzen bidez askatasunez adierazi denean».
  - Legeak sexu-delituen tipifikazioa erreformatzen du Zigor Kodean, eta sexu-erasoa eta -abusua bereizten ditu, San Ferminetako Manadaren ondoren. Abusu eta eraso motetan dagoen desberdintasun hori ezabatzeko, tipifikazio penalerako indarkeria gehigarria edo larderia egoteari uzteko eskaera hartu da oinarri gisa.
- Legeak larrigarri berriak sartzen ditu sexu-erasoetan: erasotzailea biktimaren bikotekidea edo bikotekide ohia bada eta mendekotasun kimikoa badu (beste lagigarri batzuk dira taldeko eraso, indarkeria gehigarriaren erabilera, biktimaren zaurgarritasuna, armen erabilera, ahaidetasun-harremana).
  - Biktimei arreta integrala ematea: legeak hainbat neurri jasotzen ditu biktimak alde aurretik salaketarik jarri gabe egjatzatzeko, arretaz-zerbitzuen nahitaezkotasuna. Hala, ezartzen du 2024an krisi-zentro bat egon beharko dela gutxienez, 24 orduko zerbitzu publiko gisa, probintzia bakoitzean, emakumeak artatzeko, eta adingabeak artatzeko zentro espezializatuak. Egoera irregularrean dauden biktima atzerritarrek bizileku- eta lan-baimena izateko eskubidea izango dute.
  - **Lehen aldiz jasotzen du Espainian sexu-indarkeriaren biktimenzako erreparazio-eskubidea.**
  - **Hezkuntza-etapa guztietan dagoen sexu-hezkuntza.**
  - Argazki edo bideo intimoak baimenik gabe zabaltzea edo birzabaltzea zigortzea.
  - Prostituzio-iragarkiak debekatzea.
  - Salaketarik badago, prozesu judizialean berriz biktimizatzea saihesteko neurriak. Biktimaren sexu-aurrekariei buruzko epaiketetan eta haren bitzita pribatuari buruzko epaiketetan kezkatzeko debekua, Istanbulgo Hitzarmenaren 54. artikularekin bat etorritz.
  - Kontrolerako gailu telematikoak (eskumuturreko geolokalizatzaileak) edo urruntze-neurriak ezarri ahal izango zaizkie sexu-erasotzaileei.
  - Lan-arloko neurriak laneko sexu-jazarpenaren aurka: enpresek beren jazarpen-protokoloak berrikusi beharko dituzte, eta barneko salaketa-bideak diseinatu beharko dituzte.

4. Esparru juridikoa eta politikoa

5. grafikoa: 10/2022 Lege Organikoaren gakoak, sexu-askatasunaren bermea

**10/2022 Lege Organikoa, irailaren 6koa,
Sexu Askatasunaren Berme Integralari buruzko Lege Organikoa.**

Las claves

El consentimiento afirmativo es la línea divisoria que se utiliza para determinar si hubo o no una agresión sexual

Incluye nuevas agravantes: pareja, sumisión química

Castigo a la difusión o redifusión de fotos o vídeos íntimos

Dispositivos telemáticos de control

Prohibición de los anuncios de prostitución

Educación sexual en todas las etapas

Acaba con la distinción entre agresión y abuso sexual

Evitar la revictimización

Medidas en el ámbito laboral contra el acoso

Atención integral a las víctimas:

- Acreditación sin denuncia previa
- Derecho a la reparación
- Centros de crisis 24 horas
- Centros especializados para menores
- Permiso de residencia y trabajo

<https://geoviolenciasexual.com/que-es-la-violencia-sexual-dossier/>

4.1. Zerbitzuak/baliabideak

Sexu-indarkerian espezializatutako 24 orduko krisi zentroa

Krisi Zentroa sexu-indarkerian espezializatutako doako zerbitzua da eta informazioa, orientazioa, laguntza soziala, arreta psikologikoa, arreta soziohezitzailea eta krisi egoeretarako arreta soziojuridikoa eskaintzen ditu.

EKIM · Violencia machista contra las mujeres (euskadi.eus)

4.1. Zerbitzuak/baliabideak

Egoitza elektronikoa

Herritarrentzako arreta

Gaiak ▾

Bizkaia gaur ▾

Sexu-indarkeriaren biktimei arreta osoa emateko zerbitzua

Sexu-indarkeria jasaten duten edo jasan duten emakumeentzat

Hasiera

Eskatu laguntza

Arreta zentroak

Sexu-indarkeriari buruz

Zure eskubideak

Profesionalak

Laguntzeko gaude

Deitu **900 840 977** telefonora.

365 egunetan, 24 orduz egunean.

<https://www.bizkaia.eus/es/servicios-de-atencion/centros-de-atencion>

5. Marko teorikoa

Sexu-indarkeriaz hitz egiten denean, modurik bortitzenean pentsatzen da: **bortxaketa**, gainerako sexu-indarkeriak ikusezin bihurtzeko arriskuarekin.

Halaber, emakume askok haurtzarotik indarkeria sinboliko honekin bizi dira, hau da, **bortxatu izatearen beldur**.

Beldur hori mehatxu bat da, eta horren gainean emakume guztiak kontrolatzeko mekanismo bat artikulatzen da, munduan gure lekua zein den adieraziz (piropoa/jazarpena): espazioa/arriskua. (Barjola, 2018).

Beraz, esan genezake sexu-indarkeriak jasateko mehatxua bera menderatze patriarkalaren eta gorputz batzuek besteekiko duten boterearen ardatzetako bat dela.

Pentsa dezagun haurtzarotik sexu-eraso saihesteko abian jarritako estrategietan.

- *Mugikorra edo giltzak eskuan daramatzazu etxera bueltan?*
- *Lagun bati eskatu diozu deitzeko eta/edo mezu bat jartzeko ondo iritsi zarela ohartarazteko?*
- *Etxera autoz eraman zaituen pertsonari atarira sartu arte itxaroteko eskatu diozu?*
- *Goizaldean etxera ez itzultzeagatik jardueraren bat egitea saihestu duzu?*
- *Garraio pribaturen bat ordaindu behar izan duzu etxerako bidea bakarrik ez egiteagatik?*
- *Bidali diozu zure "posizioa/mapa" adiskideren bati hitzordu bat itsu itsuan bat izan duzunean?*
- *Ez al duzu nonbaitetik ibili behar izan argi nahiko ez zegoelako?*
- *Beldurra sentitu duzu bakarrik zaudelarik gizonen ahotsak entzun dituzunean?*
- *Etxera bakarrik itzultzen zarenean zure burua babesten lagunduko dizun gailu, objektu edo elementuren bat daramazu zurekin?*

5. Marko teorikoa

Boterearen mikrofisika sexistan, Nerea Barjola (2018) politologo eta aktibista feministak 1990eko hamarkadaren hasieratik Alcàsser kasuari buruzko kontakizuna emakumeek gainditu behar ez zituzten mugak birkokatzen saiatu zen gizarte-erakuntza gisa nola artikulatu zuen aztertzen du.

Hiru nesken bortxazko desagerpenaren inguruan sortutako narratibak gurutzatuak izan behar ez duten mugez eta okupatu behar ez diren espazioez hitz egiten zuen — gauz irten, bakarrik bidaiatu, autostop egin... —, sexu-arriskuari buruzko kontakizuna abisu eta zigor alekuntzatzaile bihurtzeko.

"Sexu-izua estrategia heteropatriarkala da, emakumeen gorputza eta bizitza kontrolatzeko, esplotatzeko eta menderatzeko balio duena"

SEXU-INDARKERIA BIZI ONDOREN

SOR DAITEKEEN SINTOMATOLOGIA

- Traumaren biresperimentazioa
- Beldurra eta antsietatea
- Errealitate ezaren sentsazioa
- Etengabeko alerta-egoeran bizitzea
- Saihestea
- Tristura, desanimoa
- Amorrua, errua, lotsa
- Aldaketa norberaren irudian
- Aldaketak eguneroko funtzionamenduan
- Jokabide autolesiboak
- Alkoholaren abusua eta beste mendekotasun batzuk

5. Marko teorikoa

2021eko **Sexu-eraso Berri (G. Catalunya) baten biktima diren Emakumeentzako Autolaguntza Gidan** adierazten denez, emakume hauek dira bereziki kalteberak:

- Haurtzaroan beste abusu emozional eta sexual batzuk jasan dituztenak,
- Senideen eta lagunen laguntzarik jasotzen ez dutenak,
- Oso eraso bortitza jasan dutela, eta bereziki beldur izan zirela beren bizitzaz,
- Erasoaren aurretik tratamendu psikologikoan edo psikiatrikoan zeudenak,
- Erasotzailearen ondorengo mehatxuak jasotzen dituztenak, edo erasotzailea biktimaren gizarte-taldekoa denean (senitartekoa, laguna, lankidea edo estudioa)
- Eta emakume etorkinak, batez ere egoera irregularrean badaude.

Iturria **Andrea Garcia-Santesmasesen "Gorputz desiratua"** liburua izango da, 135. orrialdean aniztasun funtzionala duten emakumeak

"Objektu gisa tratatzen zaituzte: beste batzuen sexu-gogobetetzearen objektu gisa jaiotzen zarenetik, gero aztertzeke eta ikertzeke ere izan zaitezten. Jabari publikoko objektu bihurtzen zaizu: bizirik dagoen dohaintza zientziari, "guztion ondasunari". Bi gauzak batzen ez direnean eta terapeutikotzat jotzen diren prozedura berberetan sexu-abusuen biktima zarenean ". Egileak dio, gainera, disposizioa/gaitasuna, beste kategoria sozial batzuk bezala, gai politikoa dela (111. or.).

Bestalde, sexu-indarkeriatik bizirik atera diren pertsonen laguntza espezializatua, integrala eta doakoa eskaintzen dien irabazi-asmorik gabeko **AADAS** elkarteak adierazi duenez, sexu-indarkeriak eta horien jatorria ulertzeko garrantzitsua da indarkeria horiek modu integralean ikustea, eta ez dugu **soilik** muturreko portaeretan zentratu behar, baizik eta portaera horiek sistematikoki eta normalizatuta ezartzea ahalbidetzen duen kultura osoan, emakume, neska edo gizarte honetan hegemonikoak ez diren beste identitate batzuen kostuaren zati gisa.

Indarkeria hori ahalbidetzen duten mekanismoak dira, eta ezarritako ordenari eusteko erasoaren egitate zehatzetik haratago doaz; izan ere, feminitate-eredua patriarkala da, eta emakumeok mendeko rola betetzen dugu gizonetik. Adibidez: nagusiak "ukitu" gaitzala normalizatzea, bezeroek "polit" deitzea eta irribarre batekin erantzun behar izatea, sozializatu gaituzten eta bizi garen bortxaketaren kultura eraikitzeke esparru ezin hobea osatuz.

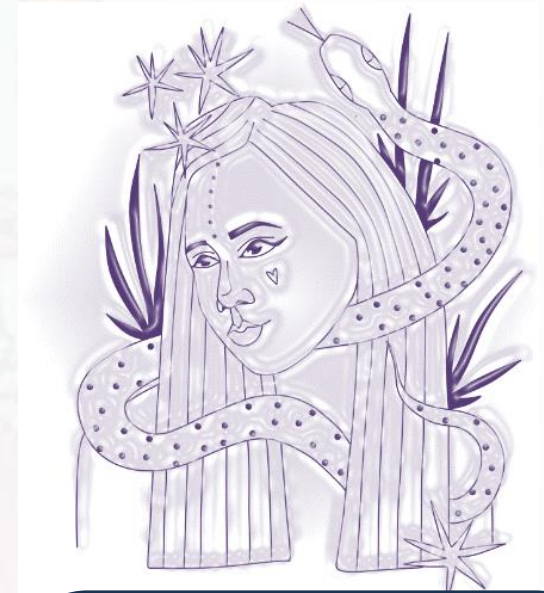
Haurtzaroan sortzen diren mezu eta ikaskuntza jarraituak, hain mekanismo sakonak, egunerokoak eta sozialki legitimatuak, azkenean ikusezinak, baina ez hain indartsuak, erabakigarriak edo garrantzitsuak.

5. Marko teorikoa

- 1) Feminizidioa: sexu-osagaia duten feminizidioak
- 2) Sexu-erasoa
- 3) 3) Sexu-esplotaziorako eta prostituziorako salerosketa
- 4) Haurren sexu-salerosketa eta -esplotazioa (adingabeen aurkako sexu-indarkeriaren adierazpide muturrekoenak dira)
- 5) Sexu-esplotazioko turismoa (prostituitutako pertsonekin sexu-harremanak izateko helburu nagusia duten bidaiak)
- 6) Pornografia
- 7) Adingabeen sexu-erasoetarako materiala
- 8) Sexu-jazarpena eta sexuan oinarritutako jazarpena
- 9) Sexu-jazarpena (hitzezko, hitzik gabeko eta izaera fisikoko jokabideak)
- 10) Sexuan oinarritutako jazarpena
- 11) Kaleko sexu-jazarpena (KSJ)
- 12) Exhibizionismoa
- 13) Sexu-presioa (sexu-hastapen behartua, esaterako: xantaia emozionala, haserrealdiak, gaitzespenak, erruak...)
- 14) Emakumeen sexu- eta ugalketa-eskubideen aurkako indarkeria
- 15) Adin goiztiarreko ezkontza behartuak eta itunduak
- 16) Emakumeen genitalen mutilazioa (EMG)
- 17) Sexu-probokazioa
- 18) Sexu-ziberkriminalitatea
- 19) Pertsona babestuen aurkako sexu-indarkeria
- 20) Sexu-indarkeria gatazka armatuetan
- 21) Sexu-indarkeria instituzionala

KSJ: piropoak, txistuak, musuak, klaxon-hotsak, arnasestuak eta beste zarata batzuk, keinu lizunak, sexu-iruzkinak, gorputzari zuzenean edo zeharka dagozkionak, argazkiak eta gorputzaren grabazioak, baimenik gabekoak eta konnotazio sexualarekin. Ukituak, heldualdiak, eskukatzeak, pertsekuzioak eta zokoiatzea.

5. Marko teorikoa

Adierazi bezala, **sexu-askatasunaren berme integralari buruzko irailaren 6ko 10/2022 Lege Organikoak abusuaren eta sexu-erasoaren arteko bereizketa ezabatu zuen Espainian**, eta kasu horiek larritasun desberdineko eraso gisa berriro elkartu zituen.

Abusuak, orain erasoak, honelakoak izan daitezke:

- **Kontaktua fisikoarekin:** baginako, uzkiako edo ahoko penetrazioa, penetrazioa digitala edo objektuekin, ukituak, lastanak, eskukatzeak.
- **Kontaktua fisikorik gabe:** hitz zikinak, proposizioa lotsagabeak eta hitzezko proposizioa esplizituak, gorputzaren erakusketa, masturbazioa, pornografia.

Sexu-abusua (orain eraso), bai adingabeengan, bai borondatea murriztuta duten pertsonengan edo helduengan, modu hauetakoren batean edo gehiagotan gerta daitezke:

Beste pertsona lo dagoenean egindakoak. Batez ere bikotearen barruan, edo lagunaren artean. Jokabide batzuk naturalizatu eta eguneroko bihurtzen diren arren, pertsonaren osotasunari eta osasunari kalte egiten dien sexu-indarkeria dira.

Eduki sexuala duten hitzezkoak edo emozionalak. Adibidez, adingabe bat interpelatzen denean bizitza sexuala duela iradokiz. Drogek emandako sexu-abusuak/-erasoak edo indarkeria gauzatzeko drogen erabilera bultzatu denean. Alkohola da oraindik gehien erabiltzen den substantzietako bat, baina drogak, sendagaiak edo lasaigarriren bat ere sartzen dira. Gaur egun, biktimen borondatea deuseztatzen edo murrizten duten GHB edo burundanga bezalako substantziak erabiltzen dira.

Mozkortuta dagoela aprobetxatzea edo beste pertsonaren adostasuna edo erreakzioa mugatzea edo baliogabetzea eragitea. Xantaia emozionala, "maitasun-proba" klasikotik "jada ez nauzu maite?" probaraino joan daitekeena eta abusutzat/erasotzat ere hartzen direnak, askotan biktima ez delako prest sentitzen edo ez duelako behar adinako sexu-desiorik.

- Eskatzea, presioa egitea, biktima probokazioz janztera behartzea. Batzuetan, pertsona bat modu jakin batean janztera behartuta dagoenean, lotsatuta senti daiteke edo bere gorputza mespretxatzen has daiteke.
- Exhizionismoa, genitalak plazer sexualerako erakustea. Biktimaren aurrean masturbatzea, edo adingabearen aurrean masturbatzea, edo biktimaren aurrean sexu-harremanak izatea.
- Helburu sexuarekin argazkiak ateratzea/filmatzea (baimenik gabe edo baimen akastunarekin).
- Material pornografikoa erakustea.
- Sexu-izaerako sarketak, hala nola behatzak uzkiekin edo baginan sartzea, objekturen bat edo zakila, eta azken kasu horretan ahoan sartzea.
- Beste batek edo batzuek norbaiti sexu-abusuak nola egiten dizkioten ikustea.
- Beste pertsona bat presionatzea, behartzea, hertsatzea, prostituitua izan dadin edo pornografian parte har dezan.
- Adingabeko batek edo gaitasun murriztuak dituen pertsona batek animaliekin egiten diren sexu-ekintzetan parte har dezan bultzatzea edo sustatzea.
- Stealthing: praktika honetan, gizonezko batek preserbatiboa bere borondatez kentzen du sexu-egintza batean, bikotekideak horren berri izan gabe edo babesik gabeko harreman baterako baimena eman gabe. Horrela, subjektuaren sexu-askatasuna urratzen da eta arriskuan jartzen da.
- Sexu-ukituak, sexu-edukia duten musuak eta/edo bortxatzea, abusatzaileari ukituak edo sexu-izaerako beste ekintza batzuk egiteko.
- Voyeurismoa: beste batzuk espiatzea dakar, sexu-saria lortzeko.

5. Marko teorikoa

INTERSEKZIONALITATEA ETA SEXU-INDARKERIAK

Sexu-indarkeriak jasan dituzten emakumeen bizitzetan eragina duten desberdintasun- eta zapalkuntza-egiturek problematika konplexuak dakartzate, eta ezin dira ikuspegi bakar batetik aztertu. Gaur egun aurkitzen dugun zailtasunetako bat da sexu-indarkeriari arreta emateko zerbitzuak eta, oro har, gizarte-zerbitzu guztiak subjektuen sektorizazioaren eta homogeneizazioaren paradigmatik eraikita daudela, arauditik kanpo geratzen diren subjektuak edo hain agerikoak ez diren indarkeriak kanpoan utzita. Ondorioz, profesionalek zailtasunak dituzte emakumeen esperientzien konplexutasunari heltzeko.

Sexu-indarkeriaren esperientziak beste desberdintasun eta diskriminazio-ardatz batzuek zeharkatzen eta baldintzatzen dituzte, eta horiek begirada konplexuagoa eta esku-hartze espezifikoak eta ez-homogeneoak eskatuko dituzte.

Zentzu horretan, **Kimberlé Crenshaw** (2012) deskribatu zuen, Estatu Batuetako testuinguruan, harrera-etxeetara iristen ziren emakume afroamerikarrak gurutzatutako indarkeria-geruza desberdinek zeharkatzen zituztela, eta zerbitzu horiek erasotzaileak eragindako indarkeriari edo emakume zurien esperientziei soilik heltzen zietela, eta gehiengoaren hizkuntza hitz egiten zutela. Gilko esku-hartzera eramanez, begirada interseksionalak berekin dakar protokoloak malgutzea, emakumeen premien aniztasunera egokitzeko eta egokitzeko, testuingurua kontuan hartuta, eta botere-harremanak dinamikoak direla kontuan hartuta.

5. Esparru teorikoa

IKUSPEGI SEXOLOGIKO SUBSTANTIBOA

Sexologia Substantiboan (SS), ez dago jarrera zehatzik emakumeen aurkako sexu-indarkeriari dagokionez, diziplina hori subjektuetan oinarritzen baita, eta ez fenomenoetan. Sexologia sustantiboak ikuspegi biografiko bat hartzen du, gizabanakoa ez duena ikusten osagai biopsikosozialen batuketa huts gisa, baizik eta ikuspegi integral batetik, pertsona bere bizitzan zehar bere esperientzien bidez nola eratu den aztertuz. Testuinguru horretan, bizirik dauden pertsonak ez ezik, "**BIZIDUNAK**" ere aipatzen dira. Adierazpen horrek interes handia du 2024an abian jarriko den **Sexu Ahalduentzeko Agenteen programarako**. Sexologia sustantiboaren ikuspegia erabiliko dugu, sexu-indarkeria nola esperimentatu den edo nola esperimentatu den modu integralean ulertzen saiatzen dena, ekintza horrek emakumearen bizitzan eta etorkizuneko proiektuetan nola eragin duen aitortuz. Garrantzitsua da aipatzea kasu honetan indibidualtasuna (emakumea) goraiatzen dela, une honetako berezitasuna gakoa delako. Esku-hartze erreparatzaile batenzako gakoa.

Hirugarren Belaunaldiko Terapia Psikologikoen barruan kokatutako Psikologia Positibotik urrun ez dagoen Gizarte Segurantzaren ikuspegi horrek subjektibotasunari lehentasuna emango dion entzuketa bat eskatzen du, pertsona (emakume) bakoitzak bere berezitasunera joz erreparazioa eskatzen duela ulertuta.

Izaki bakoitza bakarra da, eta printzipio hori islatzen da gizarte-bizitzako hainbat alderdiri nola eragiten eta eusten diogun. Sexologiaren arabera, zaurgarritasuna 'sexuaziotik' sortzen da, eta **Amezuak** hauskortasunerako joera gisa definitzen du, funtsean, gure izaera sexuaziotik eratorritako maitasunerako diseinatutako izakiak garelako. Maitasun erotikoak, beste pertsona batekiko erotizatze dugin gaitasunetik sortzen denak, hauskortasun- eta kalteberatasun-dimentsio bat sartzen du, pertsona horrekiko bakarra eta espezifikoa dena, eta gure existentzia eraldatzen du, bizitzako beste alderdi batzuek egiten ez duten moduan. Maitasun-joko honetan, dagokigunean, zaurgarriak izateaz gain, indartuak ere bagara, gure bizitzak oso modu esanguratsuan argituz.

Gizakia berez dago maitasunerako prest, eta hori bere berezko hauskortasunaren azpian dago. Aurrejarrera horrek beste batzuekin konexioak ehuntzeko gaitasuna ematen dio, eta lotura kalteberak nahiz erresilienteak sor ditzake. Maitasunez behatua izanik, indarberritua sentitzen zara.

Hala ere, sexu-indarkeria jasan duten emakumeen testuinguruan, mesfidantza eta beldurra sortzen dira askotan, eta, itxuraz, maitasunerako iragazgaitzak izan daitezke, maitemintzeko zailtasun gehiago edukiz. Eraldaketa hori bere funtsezko giza izaerari egindako traizio gisa ikus daiteke, berriz maitatzeko premia gisa. Maitasunari jarrera hori ukatzea pentsatzeko gaitasuna ukatzea bezala da ia; auto-ukazio sakoneko ekintza da (Arrese, 2024)

5. Marko teorikoa

SEXU-AHALDUNTZEKO AGENTEAREN FIGURARANTZ

2020an, Mundu Berriak oso ikerketa garrantzitsua egin zuen Sexu Ahalduentzearen autopertzepzioari buruz, eta 8 aldagai interesgarri jaso zituen bere artikuluetan (sexu-autoestimua, sexu-gogobetetzea, kontzientzia feminista, genero-indarkeria/sexu-indarkeria identifikatzea, sexu-aserbitibitatea, sexu-autoeragin kortasuna, sexu-motibazioa eta sexu-ezagutza).

Ondorioztatzen dugu sexu-ahalduntzea kontzientzia pertsonala eta kolektiboa hartzeko prozesu bat dela, sexualitatearen eremuan ezarrita dauden menderatze-harremanak eraldatzeko.

SEXU-AHALDUNTZEAREN ALDAGAIAK:

Sexu-ezagutza:

Sexualitatearen ezagutza da, autoezagutzak eta norberaren sexualitatea eta, oro har, giza sexualitatea aitortzeak osatzen dutena.

Sexu-gogobetetzea:

Ebaluazio subjektibo bat da, pertsona batek bere sexualitateari (identitatea, orientazioa, gorputza, erotika eta amatoria) eta sexu-bizitzari dagokionez duen graduaren eta desatseginaren ebaluazioa.

Kontzientzia feminista:

Norberaren sexualitatea duten subjektu politikoak garela jabetzea. Gainera, norberaren eta taldearen botereaz jabetzea, hala nola norberaren gorputzaren autonomia eta maneia sexualitatearen bizipen positibotik.

Sexu-indarkeriak/genero-indarkeria identifikatzea:

Emakume izateagatik emakumeen gorputzak jasaten/aurrez aurre jartzen dituzten indarkeria matxista motak behar bezala identifikatzea.

Autoestimua sexuala:

Eraikuntza hori identitatearen zati bat da, eta autopertzepzioaren eta gure sentipenaren -bizitzen- pertzepzio sozialaren arteko elkarrizketan garatzen da, eraikitzen ari garen emakume edo gizon gisa adieraztea, dugun gorputza eta egiten dugun sexu-jokabidea.

Sexu-motibazioa:

Sexualitatearen keinu-adierazpenaren bultzatzailea da, bai bakarka bai harremanetan, eta sexu-harremanak izateko eta sexualki aktiboak izateko jarrera positiboa du.

Sexu-aserbitibitatea:

Testuinguru erotikoa edo erotizatu batean sentimenduak, desioak, iritziak, beharrak eta eskubideak egoki eta errespetuz adierazteko gaitasuna.

Hautemandako autoeragin kortasun sexuala:

Efikazia hautematea sexualitatearekin oro har, eta erotikarekin, zehazki. Sexualki, sexualki eta erotikoki eraginkorra dela sentitzea eta bizitzea da kontua.

5. Marko teorikoa

Sortutako ezagutza zientifiko horrek guztiak indartu egin zuen sexu-indarkeriatik bizirik atera diren/erresilienteak diren emakumeekin esku hartzeko eta prebentzioan lan egiteko sexu-ahalduntzeko prozesuak landu behar direlako ustea. Azterketa hori hazitegi ezin hobea bihurtu zen **SEXU AHALDUNTZEKO AGENTEAREN** figuraren proiektua hazteko.

Zer irismen du Sexu Ahalduntzeko Agentearen figurak? Celia Amorosek dioen bezala, kontzeptualizatzea politizatzea da. Agente kontzeptua, ikuspegi feministatik, helburu indibidual eta kolektiboen arabera jarduteko gaitasunarekin eta prestasunarekin lotzen da; finkatu diren jomugak eta ezarritako konpromisoak baloratzen ditu; erabakiak hartzeko eta gauzatzeko erantzukizuna dakar (Alkire 2008).

Agentea, motor eta eraldaketa sozial figura bat da. Gaitasun hori baduena ahalduntze indibidual eta kolektiboko prozesuen iturrietatik edanez, ikuspegi feministatik eta izaera interseksionalarekin. SEXUALAREN proposamena Giza Izate Sexualaren mapatik ehuntzen da, non SEXUA izatea eta egitea balio gisa aztertzen den. "

Efigenio Amezuak dioen bezala, "Sexua sentitua eta zentzuduna izan daiteke, baina pentsatu ere egin daiteke eta pentsatu egin behar da". Bere obran, "Sexuen teoria, sexologiaren letra txikia" izenekoan, sexuak, moral gehiegi izateaz gain, epistemologia-gabezia dakarrela adierazten du. Beraz, gizarteraldaketa batek ere ezin du ezer berririk eskaini, ez baita soilik Kontzientzia (Politika), baizik eta Zientzia, Epistemologia, hau da, kontzeptuak. Jakin gabe, funtsean, Amoros eta Amezua bat datoz.

Hitzetatik haratago, agente-figura honek gai nagusiak jorratuko ditu, hala nola identitate sexuatuak, emakumeen gorputzak kontrol-lurralde gisa, edo genero-harreman sozialak domeinu-harreman gisa. Eta sexualitate kontzienteagoen alde egingo du, emakumeoi aurre egiten diegun sexu-indarkeria ugariak prebenitzeko eta kudeatzeko balio dezaten.

+ Info
2022ko sexu-ahalduntzeari
buruzko Munduberriak
bideoa
BFaren laguntzarekin

6. Metodologia

BERRERAIKITZE-PROZESUA ETA IKERKETA EREMUA

Lehen esan bezala, sexu-indarkeriaren biktima/biziraule zuten emakumeen "ahotsa jasotzeko" kezka genuen.

Ikerketa-prozesuetan parte hartzen dutenen presentzia errealagoa eta garbiagoa lortzeko ideia horri partaidetza-edo emantzipazio-eredua deritzo.

Planteamendu horri esker, ikerketa positibista klasikoaren alternatiba gisa proposatzen da ikerketa, eta konpromiso handiagoa du gizarte-aldaketarekin, edozein sexu-indarkeria mota jasan duten emakumeen bizi-baldintzen hobekuntzarekin eta ahalduzko-prozesu indibidual zein kolektiboekin.

Garrantzitsua da aipatzea hasiera batean proposamena ikerketa kuantitatibo bat izan zela galdetegi baten bidez, baina bildutako elkarrizketa kopuru txikiaren ondorioz eta metodologia horren bidez emakumeen ahotsa "eskuratzeko" zailtasuna ulertuta, metodologia eraldatu egin zen arrakasta nabarmena lortuz.

IKERKETAREN DISEINUA

Banakako elkarrizketa sakonen bidezko azterketa kualitatiboa

- PARTE-HARTZAILEAK HAUTATZEA:

Elkarrizketatutako emakumeak hainbat iturritatik, irabazi-asmorik gabeko elkarte eta erakundetatik, sare sozialetatik eta abarretatik erakarri dira.

Inklusio-irizpideak: SI mota baten bizipena, Bizkaian bizi zena eta espezifikotasun motaren batekoa izatea (gazteak, adinekoak, landa-eremua, migrazioa, desgaitasun fisiko-organikoa/gaixotasun kronikoa, osasun mentala/neurodibergentziak)

- DATUAK BILTZEKO PROZESUA:

Elkarrizketak banaka egin ziren. 19 elkarrizketetatik 13 aurrez aurre egin ziren.

- IKERKETAREN ETIKA: parte hartu zuten emakumeei baimen informatua emateko dokumentu bat pasatu zitzaion. Telefono eta email bidez jasotako informazioa ezabatu egin zen anonimotasuna bermatzeko. Izengoitia erabili da, bi emakumek izan ezik, beren benetako izena erabili nahi izan baitzuten.

Ikerketa kualitatibo baten alde egitea funtsezkoa da sexu-indarkeriatik bizirik atera diren emakumeen esperientzia subjektibo eta konplexuak aztertzeko.

IKUSPEGI HORREK AUKERA EMAN DU AURRE EGITEKO ESTRATEGIEN ABERASTASUNA ETA ÑABARDURAK ATZEMATEKO; IZAN ERE, BANAKAKO ELKARRIZKETEN HELBURUA HAIEN BEHARRAK ETA PROPOSAMENAK JASOTZEA BAINO EZ DA, ETA EZ DA JASANDAKO/AURRE EGINDAKO SEXU-INDARKERIA KONTATZEA. Halaber, asmo hori 2024ko urria eta azaroa bitartean ezarriko den Sexu Ahduntzeko Eragileen Programan sakonduko da.

Gainera, ikerketa kualitatiboak inpaktu neuropsikologikoen eta erreparazio integralaren premien testuingurua eta kultura ulertzea errazten du, laguntza-politika eta -praktika eraginkor eta sentikorragoen berri eman dezaketen intsight zehatz eta pertsonalatuak emanez.

6. Metodologia

BANAKAKO ELKARRIZKETAK

Sexu-indarkeriatik bizirik atera diren emakumeei 19 elkarrizketa egitea baliagarria da metodologikoki, eta hainbat abantaila eskaintzen ditu ikerketa kualitatiborako eremu sentikor horretan. Lehenik eta behin, **laginaren tamainak aukera ematen du banakako esperientzien esplorazio sakona eta askotarikoa** egiteko, eta, aldi berean, **ikuspegi sakon eta xehea izateko**, ez bailitzateke hain egingarria azterketa kuantitatibo zabalagoetan edo lagin handiagoetan. Elkarrizketa kopuru horrek datuen saturazioa bermatzen du, eta hor ez da gai berririk sortzen, eta hori funtsezkoa da azterketa kualitatiboan barneko baliozkotasunerako.

Gainera, 19 parte-hartzaileen istorio pertsonaletan eta testuinguruetan egon daitekeen **aniztasunak analisia aberasten du, sexu-indarkeriarekin lotutako inpaktu eta aurre egiteko** estrategien ulermen konplexu eta zehatzagoa ahalbidetuz. Perspektiben sakontasun horrek analisi aberatsagoa eta ulergarriagoa sustatzen du, eta balio ekologiko handiagoa lortzen laguntzen du, askotariko esperientzia errealak islatzen baititu.

Azkenik, **elkarrizketa kopuru horrek kodifikazio eta analisi narratiboko teknikak modu eraginkorrean** aplikatzeko aukera ere ematen du, datuetatik teoria sendoak eta orokorrak eraikitzeko aukera eskainiz, aldi berean ahots indibidualak errespetatuz eta esperientzia bakoitzaren konplexutasunak atzemanaz. Laburbilduz, 19 elkarrizketek oinarri sendoa ematen dute ikerketa kualitatiboetarako, eta oreka bermatzen dute aztertutako laginaren sakonera analitikoaren eta perspektiben zabaleraren artean.

7. Datu-analisiak

KODETZA, GAIA GARATZA ETA AURKIKUNTZA BALIOZKOTZA

Ikerketa honetan, **sexu-indarkeriatik bizirik atera diren emakumeei banakako 19 elkarrizketa** egin zaizkie, eta haien esperientzien dimentsio multifazetikoak aztertzea eta ulertzea da datuen azterketaren ardatza, bereziki indarkeriak nola eragin duen haien errendimendu kognitiboan eta emozioetan.

Azterlan honen helburua da, nolabait, sexu-indarkeriak emakumeen gorputzean/buruan duen eragina "berrestea", batez ere emakumeek erabili dituzten aurre egiteko estrategietan eta emakumeen osatze-prozesu integrala erraztu dezaketen esku-hartzeetan.

Kodetze-prozesua: Kodetze irekiaren, axialaren eta selektiboaren metodoak deskribatzen ditu.

A) Kodetze irekia:

Hasierako kodeak sortzea: hitz eta esaldi gakoak identifikatu dira elkarrizketatuen esperientzien adierazgarri edo esanguratsu iruditu diren transkripzioetan. Ikuspegi induktiboa da, eta kodeak datuetatik zuzenean sortzea ahalbidetzen du.

Gaiak: Irakurketan zehar, elkarrizketetan zehar agertu den edozein patroi edo gai berri idatzi da. Horren barruan sartzen dira emozioak, gertaera traumatikoak, aurre egiteko estrategiak eta babesak edo babesik eza hautematea.

B) Kodetze axiala

Kodeak erlazionatzea eta kategorizatzea: kodetze irekian identifikatutako kode batzuk zerrendatu dira, eta gai orokorrak islatzen dituzten kategoria zabalagoetan multzokatu dira.

C) Kodetze selektiboa

Gai nagusia hautatzea: Garatutako kategoria eta azpikategorietatik abiatuta, aurkikuntza guztiak integratzeko balioko duen gai nagusi bat edo batzuk identifikatu dira.

7. Datu-analisiak

ANALISIAREN HELBURUAK

Analisiak hainbat helburu espezifiko lortu nahi ditu: sexu-indarkeriak emakumeen errendimendu kognitibo/emozionalean duen eragin subjektiboa ulertzea, eraginkorrak izan diren banakako nahiz taldeko aurre egiteko estrategiak identifikatzea, eta erreparazio integrala lortzeko beharrezkotzat jotzen dituzten baliabide, zerbitzu edo programei buruzko proposamenak jasotzea.

Ikuspegi analitiko horrek bizirik atera diren emakumeen ahotsak entzutearen eta baliozkotzearen garrantzia azpimarratzeaz gain, eskaintzen zaien arreta eta laguntza hobetzeko ezagutza aplikagarriak sortzea ere adierazten du.

Azken batean, sexu-indarkeriaren ondorioak sakonago eta ñabardura handiagoz ulertzen lagundu nahi da, bai eta errekupearatzeko/erreparatzeko bideak ere.

AURKIKUNTZAK BALIOZKOTZEA

Baliozkotze-geruza gehigarri bat emateaz gain, ikerketan parte hartzen dutenen agentzia ere errespetatu dute.

Triangelatzea: Beste iturri batzuetatik bildutako datuak alderatu dira, hala nola, eremu honetako ikerketa garrantzitsuak, erreferentziako artikuluak...

Parte-hartzaileen feedbacka: Banakako elkarrizketa egin ondoren, emakume parte-hartzaileekin harremanetan jarri gara, aurretiazko aurkikuntzei buruzko berrelikadura baliozkotzeko eta lortzeko.

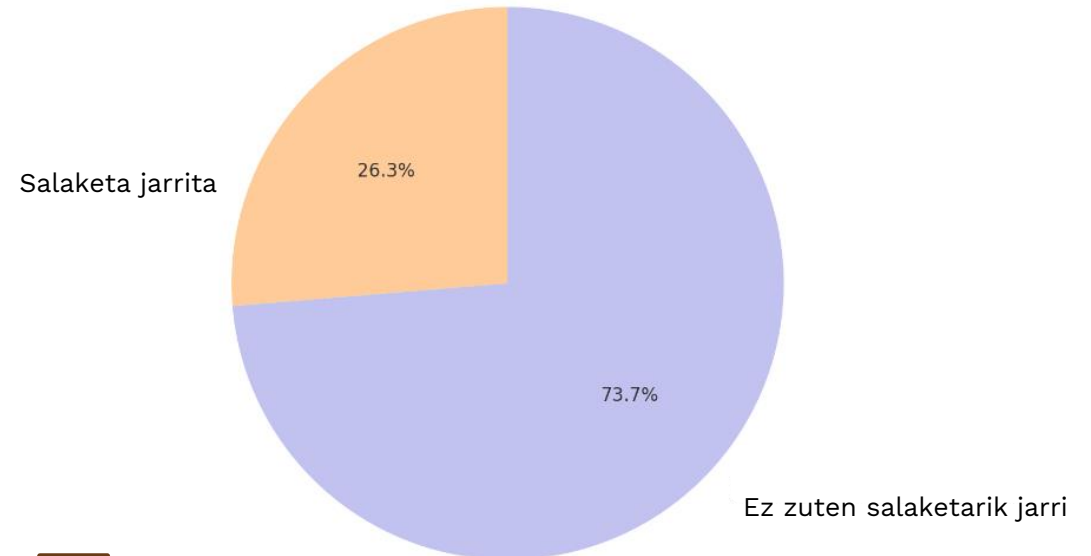
Datu soziodemografikoen azterketa

Azterlan honetan 19 eta 67 urte bitarteko 19 emakume talde bat elkarrizketatu da. Bizkaiko, **Bilboko, Getxoko, Santurtziko, Mallabiko, Ermuko, Berrizko, Usansoloko, Bediako, Sestaoko, Durangoko, Balmasedako eta Sopelako hainbat** herritan bizi dira. Parte-hartzaileak hainbat jatorri geografikoetatik datoz: Euskal Autonomia Erkidegoa (EAE), Errumania, Argentina, Venezuela eta Kolonbia. Prestakuntza akademikoari dagokionez, Gizarte Lana, Ekonomia, Zuzenbidea, Administrazioa, Laborategia eta, osasun-arloan, laguntzaile kliniko/erizain gisa.

Parte-hartzaile guztiak feministatzat edo emakumeen eskubideen aldeko aktibistatzat jotzen dira, eta horietatik % 60 amak dira. Emakumeetako batzuek lan egiten dute eta gizartean aintzat hartzen dira emakumeen eskubideen arloan egiten duten lanagatik.

19 elkarrizketatuetatik 7k adierazi dute modu aktiboan parte hartu nahi dutela sexu-ahalduntzeko agentearen prestakuntzan. Horiek guztiak beraien testigantza eman dute, emakumeek aurre egiten dieten sexu-indarkerien salaketa indartzeko eta zerbitzuak/baliabideak hobetzeko eta, gainera, herritarrak indarkeria-mota horren aurrean sensibilizatzeko.

6. irudia: Sexu-indarkeriagatik jarritako salaketak

Guk egina

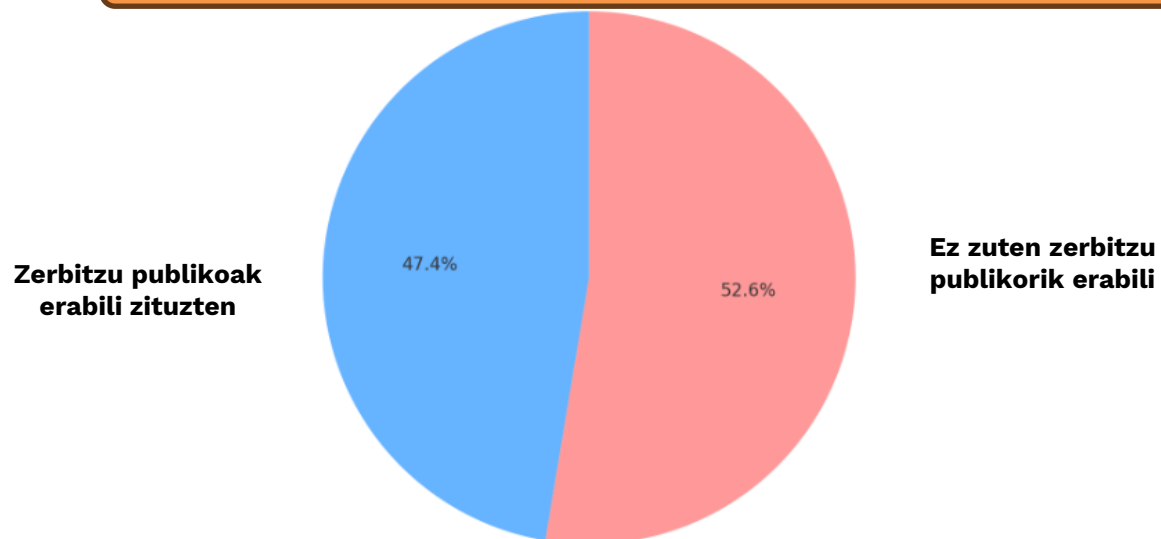
Salaketa jarri zuten emakumeen proportzioa, sexu-indarkeria jasan ondoren salaketa jarri ez zutenen aldean.

Grafiko honetan ikus daitekeenez, parte-hartzaileen % 26.3k salaketa jarri zuten, eta % 73,7k, berriz, ez. Grafiko hau baliagarria da emakumeek jasandako sexu-indarkeria mota dela-eta salaketa formalak egiteko orduan duten jarrera edo oztopoak bistartzeko.

Sexu-indarkeria kasuetan justizia eta lege-laguntza bilatzeko erronkak ulertzeko alderdi erabakigarria

Datu soziodemografikoen azterketa

7. irudia: Baliabide/zerbitzu publikoen erabilera

Guk egina

Baliabide eta zerbitzu publikoen erabilerari dagokionez, parte hartu duten 19 emakumeen banaketa erakusten da.

Parte-hartzaileen % 47,4k zerbitzu publikoak erabili ditu, hala nola laguntza psikologikoa eta laguntza juridikoa, eta % 52,6k ez ditu zerbitzu publiko horiek erabili. Eta 10 emakume horietatik (% 52,6) **erdiak baliabide/zerbitzu pribatuak erabili zituzten.**

Grafiko hau funtsezkoa da **sexu-indarkeriatik bizirik atera diren emakumeek eskura dituzten baliabideak ikusteko eta hauek erabiltzeko duten aukera ulertzeko, eta aldi berean, dauden oztopoak edo eskaintzen diren zerbitzuen eraginkortasuna adieraz dezake.**

6. taula: Elkarrizketatutako emakumeen SI motak

Emakume migratuak	EDITH, MINERVA, XARA y AMELIA*	<ul style="list-style-type: none"> • SEXU-INDARKERIA BIKOTEAREN EREMUAN • TALDEKO ETA BIKOTEKO SEXU-INDARKERIA (tratu txar psikologikoak jasotzen dituen familia-testuingurua) • SEXU-INDARKERIA BIKOTEAN ETA SEXU-JAZARPENA • BEHARTUTAKO PROSTITUZIOA ETA TALDEKO SEXU-INDARKERIA
Adineko emakumeak	LAURA, DIANA y HENAR	<ul style="list-style-type: none"> • HAURTZAROKO SEXU-INDARKERIA • SEXU-INDARKERIA LAN-EREMUAN. • SEXU-INDARKERIA BIKOTEAREN EREMUAN- HARREMAN EROTIKOAK IZATEKO PRESIOA
Emakume gazteak	LEIRE, AIARA y SOJANE	<ul style="list-style-type: none"> • CYBERFLASHING (organo genitalen irudiak eskatu gabe bidaltzea) • BIKOTEKIDEAZ KANPOKO SEXU-INDARKERIA • MENDEKOTASUN KIMIKOA SEXU-HARREMAN BATEAN
Gaixotasun kronikodun emakumeak / Ageriko aniztasun funtzionala	ELENA, NADOPAS y MAAT	<ul style="list-style-type: none"> • SEXU-INDARKERIA BIKOTEAN - ONARTU GABEKO UZKI-HARREMANAK • SEXU-INDARKERIA INSTITUZIONALA • SEXU-INDARKERIA BIKOTEAN - BAIMENIK GABEKO BIDEO-GRABAZIOAK
Osasun mentaleko emakumeak / neurokonbergentziak	MIRI*, NAHIKARI y LOREA	<ul style="list-style-type: none"> • EXHIBIZIONISMOA ETA SEXU-INDARKERIA HAURTZAROAN • TALDEKO SEXU-ERASOA • SEXU-INDARKERIA HAURTZAROAN ETA SEXU-INDARKERIA BIKOTEAN
Landa-eremuko emakumeak	LAMIA, JUNE y NOVAH	<ul style="list-style-type: none"> • BIKOTEKIDEAREN SEXU-INDARKERIA (PORNOGRAFIA) • HAURTZAROKO SEXU-INDARKERIA • GARRAIO PUBLIKOAREN UKITUAK

Guk egina

IZENORDEAK

*IZANEZIK

SEXU-INDARKERIA MOTA-19 EMAKUMEAK

8. Emaitzak eta eztabaidak

Emakume parte-hartzaileen banakako elkarrizketen berrikuspenetik eta aurkikuntza horiek beste iturri batzuekin sakontzetik aldentzeak sexu-indarkeriari aurre egiten dioten emakumeek bizi duten sintomatologia konplexuaren aurrean erantzun sendoa ematearen garrantzia jasotzen du. Emakumeek adierazten duten erantzuna indibiduala zein kolektiboa da.

BANAKAKOIA, eraso jasan duen gorputza eta burua hartzen dituen arreta pertsonalizatua den aldetik.

Emozioen, sentsazioen eta pentsamenduen multzoari espazio bat ematea horiek digeritu ahal izateko, gertatutakoaz "hitz egitetik" harago dagoen abordatze bat erabiliz, baizik eta gorputza lantzeko espazio bat. Ikuspegiak eta tresnak emakumeek beraiek izendatu dituzte, ikuspegi honetatik: Gestalt, Bioenergetikoa, Yoga, mindfulness, meditazioa...

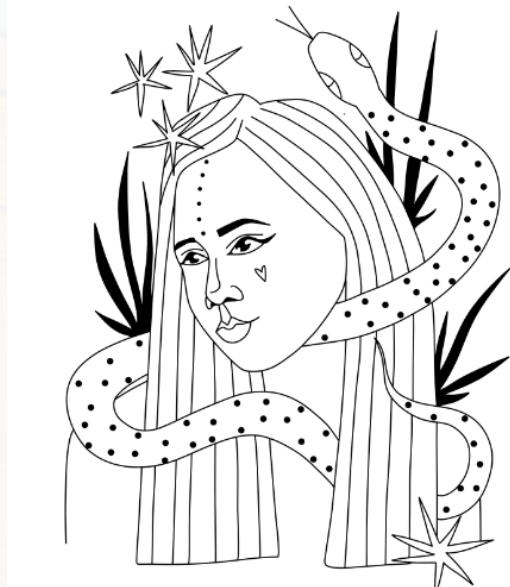

KOLEKTIBOIA, taldean eta sarean sendatzearen garrantziari dagokionez. Horrela, aurrez aurreko sexu-indarkeriaren kausez jabetzen laguntzen duten ahalduntze-prozesuak sustatzen dira, bai eta aldaketa/eraldaketa eragiteko beharrezkoak diren tresnak identifikatzen ere.

19 emakumeetatik 5 emakumek adierazten dute sexu-indarkeria haurtzaroan/nerabezaroan pairatu zutela

Elkarrizketatutako emakumeek behin eta berriz eta bikain adierazi dituzten kontzeptuak:

"Gorputza, trauma, ahalduntzea, indarra, isiltasuna, meditazioa, erresilientzia, kolektibitatea, feminismoa, babesa, sareak, suizidioa, beldurra, sinesmenak, itxaropena"

8. Emaitzak eta eztabaidak

HE1: Sexu-indarkeriatik bizirik atera diren emakumeek errendimendu kognitibo/emozionalean duten eragin subjektiboa aztertzea.

Edith *“A raíz de la violencia psicológica que viví tuve dificultades físicas, emocionales y cognitivas. Tuve crisis de ansiedad, no podía dormir y tuve ideación suicida”.*

Xara *“Debido a la situación de violencia sexual vivida he llegado a tartamudear”*

Minerva *“Actualmente tengo problemas de paranoia, estoy en modo supervivencia, soy muy obsesiva con mi protección. He tenido intentos de suicidio y depresión”*

Leire *“A raíz del acoso sexual tuve muchos problemas de atención y concentración, seguramente debido al estrés”.*

Nadopas *“En esta sociedad las mujeres con diversidad funcional manifiesta nos catalogan como no deseables y dependientes y esto puede afectar a la autoestima”.*

Diana *“No podía pensar con claridad y me costaba pensar en el futuro con esperanza. Acudí a terapia y aprendí que era el concepto de resiliencia”*

GALDERAK

- *Izan al duzu zure bizitzan errendimendu kognitiborik eta alterazio emozionalik?*
- *Uste duzu bizi izan zenuen ISk errendimendu kognitiboko zailtasunekin eta alterazio emozionalekin zerikusia izan zezakeela?*

LANDUTAKO ERANTZUNAK:

Elkarrizketatutako emakumeek zuzenean aipatu dituzte errendimendu kognitiboko zailtasunak, hala nola arreta iraunkorrean, kontzentrazioan eta emozio konplexuetan (antsietatea, estresa, larritasuna, amorrua). Autoestimuan eta autokontzeptuan eragitea.

Parte-hartzaileek adierazi dutenez, jasandako sexu-indarkeriak TOENA, antsietate kronikoa eta gaur egun pairatzen duten edo pairatu duten depresioa eragin ditu.

Elkarrizketatutako emakume batzuek Siren ondorio zuzena den ideia eta jokabide suizida aipatu dituzte.

Oro har, emakumeek zuzenean adierazi dute beren osasun mentalaren/emozionalaren eta jasandako sexu-indarkeriaren arteko harremana. Harreman hori, funtsean, bikotekidearengandik edo bikotekide ohiengandik SI jasan zuten emakumeek ezartzen dute. Gainera, garrantzitsua da beste sexu-indarkeria batzuk aipatzea, hala nola **Nadopasek** adierazi eta irmo esaten zuen sexu-indarkeria instituzionala: "markatzaile sozialek ezgaitua deitu zidaten eta ahaztu egin zuten guri emakume deitzea".

8. Emaitzak eta eztabaidak

HE1: Sexu-indarkeriatik bizirik atera diren emakumeek errendimendu kognitibo/emozionalean duten eragin subjektiboa aztertzea.

Lamia “Agobio, ansiedad, falta de concentración. Cada cosa que hacía la pensaba mucho, tomar decisiones era difícil.”

Lorea “Miedo, desorientación, sensación de pérdida de sentido por la vida, mucha ansiedad y dificultad para estudiar y trabajar”

June “Dificultad en la atención y memoria, indefensión, rabia e inseguridad. Se me olvidaba todo, muchas lagunas y dificultad para concentrarme, por ejemplo, leer un libro era imposible”

Novah “Sobre todo mucha rabia y sentimiento de injusticia”

Sojane “Sentimientos contradictorios, culpa, ansiedad, irritabilidad y falta de confianza general”

Maat “Shock, indignación y tiempo después agobio y evitación de relaciones sexuales. A nivel cognitivo me costaba concentrarme en tareas o aprendizajes nuevos. Porque estaba estudiando un idioma y me resultó muy difícil en aquella época”

Elena “A nivel emocional no me sentía bien”

Amelia “No fui capaz de concentrarme, de ser estudiante. Sentía agresividad y mucho dolor”.

Laura “sensaciones extrañas en el cuerpo, mucha fatiga por tratar de comprender, embotamiento, falta de claridad en mi mente”

Henar “Rabia, nervios, no dormía ni descansaba bien así que tenía muchas lagunas, se me olvidaba cosas sencillas”

Aiara “Dificultades con las emociones, como la rabia, mucha menos tolerancia a la frustración dificultades relaciones con otros hombres, ansiedad, estrés alto, problemas de sueño, de baja laboral”.

Miri “Aunque ya de por si tengo dificultades de atención, concentración, no puedo parar. Me asustaba la reactividad de mi pensamiento. Tenía fobias de impulso”.

Nahikari “Relaciono mis problemas de salud mental con la violencia sexual que he sufrido en mi vida”

8. Emaitzak eta eztabaidak

HE2: Sexu-indarkeriatik bizirik atera diren emakumeen osasun emozionala eta kognitiboa hobetzeko estrategia edo baliabide indibidualak eta kolektiboak detektatzea.

Miri y Amelia “Trabajo personal y los procesos de empoderamiento feminista”

Nahikari “Terapias, teatro, monte, lectura, música, baile, grupos de mujeres, psicóloga, sexóloga, psiquiatra y mi compañera de piso. Yo y mis ganas de querer ser libre y tener mis propios criterios”

Aiara “Recibí apoyo profesional y social (grupo de amigas) acompañamiento en el proceso al principio a través de servicios públicos, pero se trataba de, una terapia básica y entonces acudí a una terapia Gestalt privada. Con la terapia privada sostenerla económicamente no es fácil.

Elena “Me he movido en torno al feminismo, cursos de inteligencia emocional. Soy de Ermua y he tenido recursos cerca”.

Nadopas “Mi propia conciencia feminista que identifica que esta sociedad cataloga a las mujeres con diversidad funcional manifiesta como vulnerables. No nos otorga herramientas para empoderarnos”

Edith “Acompañamiento psicológico, asociaciones de mujeres fueron indispensables. La meditación y el trabajo con el cuerpo”.

GALDERAK

- *Estrategia edo baliabideren bat erabili duzu izan dituzun zailtasun kognitiboak/emozionalak maneiatzen edo hobetzen laguntzeko? Deskribatuko zenuke?*
- *Laguntza profesionalari dagokionez, zure gaitasun kognitiboan eragina izan duen terapia edo esku-hartze motaren bat jaso duzu? Baliabide komunitarioa, feminista...?*

LANDUTAKO ERANTZUNAK:

Elkarrizketatutako emakumeek tresna ugari aipatu dituzte aurrez aurreko sexu-indarkeriak osasunean duen eraginaren ondorioei banaka eta modu kolektiboan aurre egiteko.

BANAKAKO BALIABIDEEI dagokienez, banakako arreta psikologikoa eta psikiatrikoa (tratamendu farmakologikoak) aipatu dituzte.

Esanguratsua da elkarrizketatutako 19 emakumeetatik 4k arreta sexologikoa aipatu izana. Era berean, Sexu-Indarkeriari aurre egiteko baliozko baliabide gisa gorputz-adierazpena, dantza eta musika aipatu dituzte, eta elkarrizketatutako emakumeen ia erdiek yoga, meditazioa, mindfulness edo arnasketa kontzientea adierazi dute aurrez aurreko Sexu-Indarkeria lantzeko baliabide ahaltsu gisa.

BALIABIDE KOLEKTIBOEI dagokienez, ahalduntze/feministako prozesu-espazioak, emakume-taldeak, lagunak, lankideak edo pisukidekoak aipatu dituzte.

8. Emaitzak eta eztabaidak

HE2: Sexu-indarkeriatik bizirik atera diren emakumeen osasun emozionala eta kognitiboa hobetzeko estrategia edo baliabide indibidualak eta kolektiboak detektatzea.

Lorea “Las amistades y la familia”

Henar “La red de mujeres de empoderamiento de Berriz y mi hija”

Minerva “Terapia, psicología para lidiar con los temas de la culpa. Me hubiese gustado más redes de mujeres, que hubieran dicho que tú vales y que no tienes la culpa”.

Leire “la conciencia feminista y mis amistades”.

Laura “La terapia y muchos libros sobre este tema”

Maat “Mi propio conocimiento y ponerlo en común con otras personas”

Sojane “Mis colegas, el trabajo personal y mi pareja actual”

Xara “La trabajadora social. Los centros de crisis. Al ser mujer migrada es más fácil vivir violencia porque estás sola”.

Diana “Mi pareja y mi familia. Lo consulté en un recurso municipal y también me apoyaron para comprender que lo que vivía era violencia/acoso laboral”

Lamia “Me sentí muy sola, pero fui a una charla sobre temas de violencia y al preguntar a la profesora me sentí comprendida y apoyada. Porque este asunto lo viven más mujeres en el ámbito privado”

June “Con mucho esfuerzo personal, acudiendo a terapia etc.”

Novah “Lo hablé con las amigas, pero tampoco le dieron mucha importancia”

8. Emaitzak eta eztabaidak

3. HE: Emakumeen proposamenak (zerbitzuak/baliabideak/zerbitzu-programak) identifikatzea, sexu-indarkeriaren erreparazio integrala hobetzeko

Elena “Servicio de atención psicosexual de forma gratuita. Más redes, más grupos de mujeres, talleres de mindfulness y compasión. Yo lo practico”.

Maat “Asesoramiento psicológico y jurídico, que ya hay”

Minerva “Hay que mejorar los recursos existentes. Enseñar a otras mujeres a cómo acompañar a otras mujeres que han sufrido violencia sexual. Psicología para lidiar los temas de la culpa. Hay que implantar la eutanasia”.

Nadepas “Hay que desmitificar la normalidad. Hay muchas barreras mentales. Incorporar el enfoque sexológico en la VS manifiesta. Promover vivienda accesible y adaptada. Promover el derecho a la maternidad facilitando los recursos necesarios como trabajo etc.”

Xara “He utilizado recursos municipales que me han ayudado mucho y recomiendo la meditación. Recomendando la respiración para manejar el insomnio y escribir mucho”.

Leire “Yo practico Yoga hace unos años y lo recomiendo, conozco también mindfulness”.

GALDERAK

- Zure ustez, zer zerbitzu, baliabide, programa... izango lirateke eraginkorragoak sexu-indarkeria jasan duten emakumeei erreparazio integrala ematen laguntzeko? EMAKUME MIGRATUA/EMAKUME GAZTEA/ADINEKOA/BURU-NAHASMENDUA/DESGAITASUN FISIKOA/LANDA EREMUKOA
- Ba al dago zure ustez zure errekonstruzio-prozesua hobeto lagundu zezakeen zerbitzurik edo baliabiderik?
- Zure ustez, nola hobetu dezakete erakundeek beren laguntza osasun emozionala eta kognitiboa indartzeko sexu-indarkeriaren ondorioz? EMAKUME MIGRATUA/EMAKUME GAZTEA/ADINEKOA/BURU-NAHASMENDUA/DESGAITASUN FISIKOA/LANDA EREMUKOA

LANDUTAKO ERANTZUNAK:

Elkarrizketatutako emakumeek BEHARREZKO BALIABIDEAK/ZERBITZUAK ETA BANAKAKO ABORDAJEKOAK identifikatu dituzte: gorputza/burua, sexualitatea, konponketa integraleko lanean sartzen duten zerbitzu psikologikoak.

Hori dela eta, emakume batzuek adierazi dute ikuspegi psikologikoak **mindfulness, meditazioa, Gestalt, Bioenergetikoa** eta abar barne hartu behar dituela. **Idea/jokabide suizidarekin** lotutako klinikako prebentzio/esku-hartze lan espezifikoak.

Arreta/erreparazio **neuropsikologikoko** zerbitzuak, arreta eta memoria mota desberdinak lantzeko. **Arreta sexologikoa**, berriz ere topo egiteko plazerarekin eta konfiantza- eta segurtasun-posizioetatik gizonetara harremanak hobetzearekin.

Gainera, BEHARREZKOAK DIREN BALIABIDEAK/ZERBITZUAK ETA TALDEKA LANTZEKOAK aipatzen dira: emakumeen **espazio seguruak** indartzea, bai eta emakumeen beraien artean ere, ahalduntze-prozesuekin/prozesu feministekin lotuta. Baliabide ekonomikoak, giza baliabideak eta abarren hornidura egonkorra.

Gainera, **hezkidetzaren eta sexualitatearen** esparruan prebentzioz eta hezkuntzaz lan egiteak duen garrantzia azpimarratu behar da, **pornografiaren** gaia eta topaketa erotikoen/sexu-harremanen eremuan emakumeen eta gizonen arteko **kontsentimenduaren** gaia azpimarratuz.

8. Emaitzak eta eztabaidak

3. HE: Emakumeen proposamenak (zerbitzuak/baliabideak/zerbitzu-programak) identifikatzea, sexu- indarkeriaren erreparazio integrala hobetzeko

Laura “Terapia, pero de tipo sexual para aprender a manejar esta situación que muchas veces no sabes cómo tratarla y talleres para fortalecer la mente, la atención y la memoria”.

June “Trabajo terapéutico de calidad, con sesiones prolongadas y que se pueda trabajar el cuerpo. Para hablar solamente ya están las amigas”

Henar “Cursos de empoderamiento donde se hablen estas cosas y no se queden en privado”.

Diana “Más información sobre recursos municipales que puedan asesorarte en este tema. Protocolos efectivos ante la violencia en el trabajo”

Amelia “Educación feminista para profesionales de todos los ámbitos. Promover la educación sexual. Para las mujeres que han sufrido VS renta básica, el acceso a la vivienda, trabajo digno. Políticas públicas para prevenir y proteger a las mujeres que han sufrido este tipo de violencia sexual”

Lorea “Educación sexual y terapia de muchas sesiones”

Nahikari “Se debe de potenciar una sexualidad sana, no pornografía, las mujeres somos libres y tenemos el derecho a decir no y ser respetadas por ello. Hay que hacer más grupos de mujeres y hablar de estos temas y a los hombres explicar la educación sexual”.

Aiara “Un servicio más integral que contemple otras áreas, no solo el psiquiatra, opción de otras actividades, mindfulness, yoga y foros para poder compartir con otras mujeres. Fortalecer el buen trato desde policía fue un hombre etc. Muy poco tacto...el abogado de oficio. Tema jurídico debe de ser gratuito y personas sensibilizadas con el tema. Como madre no he sentido apoyo en conciliación como guardería. Como madre complicada la gestión de ser madre y las gestiones etc. En los juicios miden el tiempo que has estado de baja para contabilizar el malestar emocional. El tema laboral puede ser complicado. La baja laboral supone además una precarización de los recursos económicos. Y la presión como víctima de reparar el daño etc.”

Miri “Profesionales feministas que estén en todos los espacios. Educación sexual y más espacios de empoderamiento feminista”

Lamia “Más grupos de mujeres y más información sobre estos asuntos”

Novah “Educación sexual y emocional para hombres. Trabajar el tema de la pornografía. Donde vivo no hay información suficiente sobre estos temas”

Edith “Espacios de empoderamiento. Promover las asociaciones/red de mujeres. Recursos como la atención psicológica, la meditación, Yoga”.

Sojane “Educación sexual para los hombres, no solo que trabajemos las mujeres como víctimas”.

8. Emaitzak eta eztabaidak

Emakumeen % 100 feministatzat edo emakumeen eskubideen aldeko aktibistatzat hartu dira; oro har, ahalduntze pertsonalerako eta kolektiborako guneetan edo emakume-sareetan parte hartu dute eta parte hartzen dute. Horregatik, errazago edo zailago gertatu da haietara jo ahal izatea elkarrizketak egin ahal izateko. Gure ustez, kontzientzia feminista izan da berriro "azaltzeko" eta haien kontakizuna berriro partekatze motorra, kasu honetan premien eta baliabide/zerbitzuen inguruan.

Mirik (elkarrizketatutako emakumeetako batek) adierazi zuen feminismoari eta emakumeen gorputzaren askatasun-kontzientzia osoari esker bere bizitzan zehar jasandako sexu-indarkeria jasan ahal izan duela. **Leirek** adierazi zuen, kontzientzia feminista izan arren, sexu-indarkeriaren gaia narratiba bera dela, emakume bakoitzak bere egitatea nola sortzen duen eta horrek osasun mentalari nola eragiten dion. Halaber, adierazi zuen arazoa emakume askok bakardadean igarotzen zutela bizitakoa, eta lehentasuna ematen ziola sexu-indarkeriaren bizipena sozializatzeko beharrari, beste neska edo emakume batzuek lotsa edo errua bezalako emozio konplexurik senti ez dezaten.

Ondorioz, geure buruari galde diezaiokegu ea beharrezko urratsak ematen ari garen emakumeek erresilientziatik, eraldaketatik abiatuta kontakizun bat eraiki dezaten. Kontuan izan behar da botere publikoek sustatu behar dituztela narratibak birbiktimizazioetik aldentzeko oinarriak.

Elkarrizketatutako emakumeen % 100ek axioman zuhurki babesten den diskurtsoa dute: "**emakumeen gorputzak kontrol-lurralde gisa**".

Azterlanean sexu-indarkeria mota desberdinak jasotzen dira

Ez da harrizkoa; izan ere, **Noctambu behatokiak** 2017-18 infomean adierazi zuenez, galdetutako emakumeen % 97k adierazi zuen gizonak eragindako sexu-indarkeria motaren bat jasan zuela. Hau da, indarkeria normalizatuena, isilduenak eta ikusezinenak gehiago eta maizago jasaten dira, gizartean gehien ikusten eta gaitzesten direnak baino. Galdetutako emakumeen % 97,1ek sexu-arloko iruzkin deserosoak jasaten ditu. Horietatik, % 89,3k maiz jasaten ditu ("beti", "sarritan" eta "batzuetan" batuz ateratzen den ehunekoa) eta % 7,8k gutxitan. Etengabeko ezezkoaren aurreko errepikapenak kasuen % 87an bizi dira, eta horietatik % 72,7 nahiko maiz jasaten dira, eta % 14,4, aldiz, kasu jakin batzuetan. Gizonak emakumeentzat onartu gabeko ukituak % 81,4 dira; galdetutakoen % 55,2k adierazi du sarritan jaso dituela, eta % 26,2k gutxitan.

UPV-EHUko Feminismoetan eta Generoan doktore den **Nerea Barjolak** (2022) Bizkaiko emakume gazteei buruzko gaueko aisialdiko guneetako sexu-indarkeriei buruzko bere azterlanean adierazi duenez, **HAU AL ZEN FESTA?** Ukituak, inguraketak, begiradak eta jazarpena dira gaueko aisialdiko espazioetan sexu-indarkeriek hartzen dituzten adierazpenetako batzuk, eta, eraso gisa identifikatu arren, onartuta eta naturalizatuta daude. Eta naturalizazio horren gainean jardun behar da.

Bestalde, behin eta berriz errepikatzeak, gizonak ezetza ezin onartzeak eta bestearen nahiei amore emateko derrigortasunak osatzen dute beti identifikatzen errazak ez diren indarkerien zati hori.

NEUROPSIKOLOGIKOKI:

Elkarrizketatutako emakumeek zailtasun kognitiboak dituztela adierazi dute, batez ere **estresak** eragindakoak, aurre egindako sexu-indarkeria motak eragindako inpaktuak eragindakoak. Ez bakarrik indarkeriaren ekintza zuzenaz, baita kontakizunaren erabilera "sozialaz" ere. Gaur egun, ez dago baliabide nahikorik edo kalitaterik arazo horri aurre egiteko, batez ere epe ertain eta luzera.

Elkarrizketen amaieran, emakumeen % 80k sexu-indarkeriaren aurrean kalitatezko abordatze **neuropsikologiko eta sexologiko** zehatz batez jabetzearen garrantzia aipatu zuen.

Haietako batzuek zuzenean adierazi zuten beren bizilekuan trebetasun kognitiboetan entrenatzeko tailerrak/ikastaroak egon behar zirela edo haien osasun kognitiboa kontuan hartu behar zela.

Elkarrizketatutako emakumeek Adierazitako kontzeptuak

- Arreta falta, kontzentrazioa
- Totelka
- Ikasteko zailtasunak
- Memoria-arazoak, maiz ahazten direnak
- Etorkizuna modu positibo eta itxaropentsuan aurreratzeko zailtasunak
- Erabakiak hartzea
- Lan egiteko zailtasuna

Gainera, hausnarketak, estresa, estuasuna, zailtasun emozionalak, antsietatea...

ARRETA PSIKOLOGIKOA INDARTZEKO BEHARRA:

Emakumeen % 100ek adierazi zuen oso garrantzitsua zela laguntza psikologiko ona ematea aurrez aurreko sexu-indarkeria kudeatzeko. Hala ere, elkarrizketatutako emakume guztiek ez zuten esan zerbitzu mota hori behar zutenik. Zerbitzu publiko edo pribatu baten bidez ondo erabili zutenek adierazi zuten gorputzarekin lan egitea funtsezkoa zela bizi zituzten emozio konplexu gehienak maneiatu ahal izateko. **Bessel Van Der Kolk doktorearen "El cuerpo lleva la cuenta"** liburu ospetsuan egiaztatzen denez, trauma izan bada eta erraietan, emozio urratzaile eta mingarrietan, nahasmendu autoimmuneetan eta arazo eskeletiko/muskularretan kodetuta badago, gure hipotesi terapeutikoak errotik aldatu behar dira.

Traumaren ondoren, mundua beste nerbio-sistema batekin esperimentatzen dugu, non arriskuaren eta segurtasunaren pertzepzioa aldatuta dagoen. **S. Porgesek (Teoria Polibagalaren egileak) «neurozepzio»** hitza sortu zuen gure inguruko arrisku eta segurtasun erlatiboak ebaluatzeko gaitasuna deskribatzeko. Neurozepzio akastun bat duten pertsonen laguntzen saiatzen garenean, erronka nagusia da beren fisiologia zeroan jartzeko moduak aurkitzea, beren biziraupen-mekanismoek beren aurka funtzionatzeari utz diezaioten. Horrek esan nahi du arriskuari behar bezala erantzuten laguntzea, baina, are gehiago, **segurtasuna, erlaxazioa eta benetako elkarrekikotasuna sentitzeko gaitasuna berreskuratzea.**

ARRETA SEXOLOGIKOA ETA SEXU-HEZKUNTZA BULTZATZEA:

Emakume askok adierazi zuten arreta sexologikoa indartu behar zela sexu-indarkeria gisa tipifikatutako arazo baten aurrean. Izan ere, elkarrizketatutako emakume batzuek adierazi zuten aurrez aurreko sexu-indarkeriaren ondoren zailtasunak izan zituztela beste pertsona batzuekin sexu-harreman berriak ezartzeko. Era berean, kalitatezko sexu-hezkuntza bultzatzearen garrantzia aipatu zuten, pornografiaren gaia lantzeko eta gizonak aktiboki eta zuzenean inplikatzeko.

Interseksionalitatea paperean bakarrik?

Emakumeen profil bakoitzari berariaz galdetu zaio faktore jakin bati buruz: adin-talde bateko kide izatea (gaztea, adinekoa), emakume migratua, landa-eremuan bizi den emakumea, dibertsitate funtzional nabarmena duen emakumea, gaitotasun kronikoa duen emakumea

Xara jatorri kolonbiarreko emakumeak adierazi zuen emakume migratuak bereziki zaurituak direla, bakarrik daudelako.

Venezuelar jatorriko **Minervak** adierazi zuen emakume migratuek estigma bat dutela: paperengatik salatzen dutela, eta gizon migratuek bortxatu egiten dutela, baina bertakoek ere bortxatu egiten dutela.

Novah landa-eremuan bizi den emakumeak adierazi du ia ez dagoela sexu-hezkuntzari buruzko informaziorik, eta udalerririk dituen baliabide urriei egotzi die, beste herri batzuekin mankomunitate gisa funtzionatzen baitu.

Nadopasek adierazi du ageriko aniztasun funtzionala duten emakumei amatasun-eskubidea baliogabetu zaiela. Indarkeria instituzionala dago, baita mugimendu feministetako batzuk ere; zapalkuntza-amalgama gisa funtzionatzen dute, eta ezaugarri horiek dituzten emakumeak ikusezin bihurtzen dituzte.

SEXU-INDARKERIAZ HITZ EGITEAK
ZAILTASUNAK DAKARZKIE INDARKERIA
HORRI AURRE EGIN DIOTEN
EMAKUMEEKIN LAN EGITEN DUTEN
PROFESIONALEI ERE

Munduberriak elkarteko taldearentzat deigarriena izan den alderdietako bat emakumeen aurkako indarkeriaren prebentzioaren/esku-hartzearen esparruan emakumeekin lan egiten duten profesionalak horrelako jarduera batean parte hartzeko duten zailtasuna da.

Badirudi belo sotil batek estaltzen gaituela eta iragazki gisa balio duela, haiek, indarkeriari aurre egin diotenak, neurri handiagoan edo txikiagoan, guztiak garela ez ulertzeko. Neurria sexu-indarkeriaren intentsitate handiagoa edo txikiagoa dela ulertuta. Hala ere, badakigu intentsitatea dela-eta subjektibotasunak garrantzi handia duela.

Pertsonala politikoa bada, sexuala ere, politikoa da.

Baimenaren gaia

Rosa Cobok aipatuta, "La ficción del consentimiento sexual" liburuan, 32. orrialdean, adierazten du gaur egun kontsentimendu sexualari buruzko eztabaida eztabaida-gune bat dela mekanismo politiko hori beren botere-espazioak legitimatzeko erabiltzea proposatzen duten sektoreen eta sektore feministen artean. Sektore horiek argudiatzen dute kontzeptu hori politizatu eta etsi egin behar dela, emakumeen hitza autonomiaz eta sinesgarritasunez hornitzeko. **Celia Amorós**ek (2005) feminismoan adierazten duen bezala, kontzeptualizatzea politizatzea da.

Onar daiteke desberdintasunaren eta indarkeriaren erdian?

Sexu-baimen legitimo al dago indarkeria fisikoa edo sexuala zuzenean agertu gabe desberdintasuna agerikoa denean?

Pentsa al daitezke emakumeen bizitzak indarkeria sinbolikorik gabe?

Ba al dago botere-sistematik historikoki erreproduzitzeko indarra eta indarkeria erabiltzen ez duenik?

Cobok 34. orrialdean adierazten du botere-egituraren arrakalak daudela, eta emakumeek ahal duten guztia aprobetxatzen eta zabaltzen dutela. Hori egiteko lehen modua kontzeptu baten izendapen nagusia zalantzan jartzea da, baita gizarteko sektore nagusien, hau da, gizonen, zerbitzura eraikitzen joan den dispositibo baten existentzia ere.

Argudio interesgarria Fraisse (2012:139) aipatuz adierazi zuenean subertsiboa dena aurre egitea eta ezetz esatea dela. Ez onartzea da baimen sexualaren bi modalitateetako bat. Baimena lortzeko, bi prozesu egin behar dira: ukazioarena eta baieztapenarena. Akordioa gauzatu daiteke edo ez, baina biak dira banaezinak.

Azkenaldian, kontsentimenduaren kontzeptua akordio kontzeptuagatik ordezkatzeaz hitz egiten ari gara; abiapuntu ona da, baina ez da nahikoa. Izan ere, ez du kontuan hartzen gizon batzuek zailtasunak dituztela Ezetza kudeatzeko. Beharrezkoa da gai hori aztertzen eta eztabaidatzen jarraitzea.

**EZ DAGO ASKATASUNIK BAIMENIK GABE,
EZ DAGO ASKATASUNIK BERDINTASUNIK GABE**

Euskadin sexu-erasoei buruz 2011n egindako azterlan kualitatiboan **(NOLA BIZI DIREN, NOLA ULERTZEN DIREN ETA NOLA ARTATZEN DIREN)**, 128. orrialdean adierazi zuen mugimendu feministaren eta erakundeen arteko tentsioetako batek zerikusia duela emakumeen agentziari ematen dioten tokiarekin, suspertzearen protagonista gisa, eta ez soilik erasoaren biktima gisa.

Sexu-erasoen biktima diren emakumeei laguntzeko sistemak berrikusteko ekarpen garrantzitsua da ahalduntzearen ikuspegia, emakume horiekiko esku-hartzearen horizonte gisa. Esku hartzeko metodologia bat da, biktimen birbiktimizazioari uko egiten diona, eta biktima guztiek hortik abiatuta lan egiteko duten indarra, txikia izanda ere, berreskuratzen duena, muturreko egoera batean bizirik irauteko gaitasunean eta beren bizitzaren protagonista gisa aitortzen dituen.

Ikuspegi horrek alternatibak sortzen ditu, emakumeek bizi-erabakiak hartzeko duten gaitasuna handitu dezaten eta bide bideragarrien artean hautatzeko aukerak handitu ditzaten, bizitza osoa, berehalako indarkeriarik gabe eta epe laburrean gizonekiko berdintasunean.

8.1. Limitazioak

Azterketaren muga gisa, **AMIA** analisi bat planteatzen da (ahuleziak, mehatxuak, indarrak eta aukerak).

AHULEZIAK

Emakumeen aurkako sexu-indarkeriaren eremuan eta ikuspegi interseksionaletik eragin neuropsikologikoarekin lotutako ikerketa zientifiko handirik ez egotea.

MEHATXUAK

Xede-biztanleriaren eta metodologiaren aldaketa, ikerketa egiteko denbora asko murriztu baita.

INDARRAK

Ikerketa-lana ezartzean sortutako sareak eta ekipo eragileak aukera eman dute denbora-tarte laburreko kontakizun batean ikerketa hori kalitatez egiteko.

Gainera, gaiak berak eta Sexu-ahalduntzeko agenteak ikerketatik eratorritako programak emaitzak eta ondorioak islatzeko ikusmina eta irrika sortu dute.

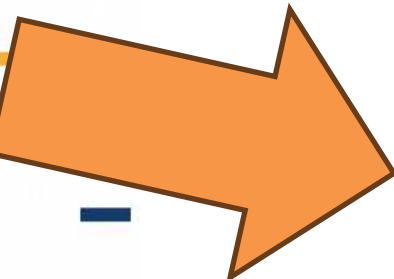
AUKERAK

Gai horrekin lotutako ikerketa zientifikorik ez dagoenez, joera malgu eta sortzaileko maniobra-tartea dago, eta ikerketa hori azterlan aitzindari eta berritzaile bihurtu da, epe laburrean beste ikerketa batzuetarako oinarri izan daitekeena.

9. Ondorioak

Izaera kualitatiboko ikerketa bat da, sexu-indarkeria mota desberdinetatik bizirik atera diren emakumeei banakako elkarrizketak eginez.

Azterlan honen zeharkako helburua izan da emakumeek pairatutako zailtasun kognitibo/emozionalen eta sexu-indarkeriaren arteko harremana ezagutzea, bai eta horiei aurre egiteko estrategia/baliabide pertsonal eta kolektiboak ezagutzea ere, eta hobetzeko proposamenak jasotzea, ESren erreparazio integralerako.

Horregatik, garrantzitsua da berriro adieraztea azterlan honen helburua ez dela elkarrizketatutako emakumeen sexu-indarkeriaren kontakizuna jasotzea eta islatzea, baizik eta emakume horien premiei eta proposamenei buruzko gogoeta egitea.

Funtsezkoa da sexu-indarkeriak eragindako emakumeen erreparazio integralean inpaktu neuropsikologikoa txertatzea, indarkeriak bizirik ateraren osasun emozional eta kognitiboan izan ditzakeen ondorio sakon eta askotarikoengatik. Sexu-indarkeriak nahasmendu neuropsikologikoen sorta bat eragin dezake, hala nola trauma osteko estresaren nahasmendua, antsietatea, depresioa eta memoriako eta kontzentrazioko alterazioak. **Inpaktu horiek ulertzea eta tratatzea funtsezkoa da**, arrazoi hauengatik:

- **Susperraldi integrala errazten du:** Inpaktu neuropsikologikoari heldzeak susperraldi osoagoa eta sakonagoa ahalbidetzen du, emakumeei eguneroko jardueretara itzultzen eta bizi-kalitatea hobetzen lagunduz.
- **Epe luzerako ondorioak murrizten ditu:** Tratamendu egokirik gabe, efektu neuropsikologikoak luzatu eta areagotu egin daitezke, emakumeen bizitzako arlo guztietan eragina duten osasun mentaleko arazo kronikoetara eramanez.
- **Gizarteratzea eta laneratzea bultzatzen ditu:** Inpaktu neuropsikologikoak tratatzeak emakumeei bizitza sozial eta profesional/laboralean laguntzen die.
- **Beste esku-hartze batzuen eraginkortasuna areagotzen du:** arazo neuropsikologikoen tratamenduak beste esku-hartze sozial eta juridiko batzuen eraginkortasuna hobetu dezake, egoera emozional hobea duten emakumeak egoera hobean baitaude beren prozesu juridikoan aktiboki parte hartzeko, halakorik balego.
- **Slren inpaktuaren konplexutasuna aitortzen du:** Inpaktu neuropsikologikoa integratzen duen ikuspegi batek Slren inpaktuaren ulermen osoa islatzen du, eta hori ezinbestekoa da erreparazio integraleko prozesuaren baliozkotasunerako eta eraginkortasunerako.

Beraz, inpaktu neuropsikologikoen ebaluazioa eta tratamendua barne hartzen dituen erreparazio-estrategia bat ulergarria ez ezik, funtsezkoa ere bada esku-hartze holistikoa bermatzeko, duintasuna errespetatuko duena eta bizirik dirautenen ongizate integrala sustatuko duena.

Ikerketa honetan planteatutako hipotesiak baieztatuta geratu dira, hau da, profil desberdinak dituzten Sltik bizirik atera diren emakumeek, asaldura emozionalez gain, errendimendu kognitiboko ondoezak eta aurrez aurre duten Siren ondoriozko zailtasun kognitiboak hautematen dituzte, haien bizi-kalitateari eraginez.

Gainera, argi eta garbi ikusten dute erreparazioa integrala izan behar dela, besteak beste, gorputzari eta adimenari heltzeko arreta psikologikoa, osasun kognitiboari eta sexu-osasunari arreta emateko.

Biktimak, bizirik atera direnak, erresilienteak... Edo, besterik gabe, bizidunak!

Elkarrizketatutako emakumeek gehiago hitz egin dute bzipenei buruz erresilientziei buruz baino. Jatorrian, **erresilientzia** terminoa substantzia edo objektu batek kolpe edo presio deformatzaile bat jasan ondoren bere jatorrizko formari eusteko eta berreskuratzeko duen gaitasuna da. Baina, ikuspegi emozionaletik, erresilientziak hasierako egoerara ez itzultzea dakar, hau da, eraldaketa, hazkundea, egokitzapena, aldaketa... Nahiz eta, funtsean, erresilientzia gizaki orok duen berezko gaitasuna baino ez izan, ahal duen moduan bizitzen jarraitzeko, hau da, bere BIOGRAFIA.

Ikuspegi biografikoak ikerketa honen planteamendu eta bilakaera osoa ehuntzen du. Ikuspegi hori **ikuspegi sexologikoa da**, soil-soilik eta modu sanoan, **sexologia substantiboaren ikuspegitik**. **Efigenio Amezúak** (1998) adierazi zuen sexua giza sexu-egitatearen alderdi guztiak biltzen dituen epistemea dela, mapan nabigatzeko gaitasuna ematen duena: sexuazioa, sexualitatea, erotika, amatoria, bikotea eta ugalketa. Sexuen Teoriatik, garrantzia subjektu sexuatuaren topaketan datza, horiek erakarri, desiratu, elkar ulertu, elkarrekin bizi eta partekatzen baitira.

Baina **zer gertatzen da guztiz kontrakoa gertatzen denean? Noiz egin behar dio aurre edozein motatako sexu-indarkeriari?** Elkarrizketatutako emakume batzuek adierazi zuten beharrezkoa zela gizonekin zeudenean sentitzen zuten segurtasun eza lantzea, eta zaila zela topaketa erotikoak/sexu-harremanak izatea.

Ikuspegi integral batetik, garrantzitsua da baliabideak eta zerbitzuak ematen saiatzea, eskaera horri erantzuteko. Emakume horietako batzuek gizoni bereziki zuzendutako sexu-heziketa indartzearen garrantzia azpimarratzen zuten, pornografiaren gaia azpimarratuz.

Sexu-indarkeriaren arazoaren fokua sistema patriarkalaren indarkeriaren kultura dela argi izan arren, konponbidearen fokuan gizonak ere sartu behar ditugu, edo ekintzaren zama emakumeengan soilik egotean ereriko gara.

Nerea Barjolak (2022) 95. orrialdean adierazi duenez, errepikapena, beraz, onespelik eza iragazteko eta diluitzeko aukera ematen duen mekanismo bat da, eta, azkenean, guztia pertzepzio-kontu batera laburbiltzen da.

Horrelako topaketen ondoren emakumeek sentitzen duten ondoeza erasoaren adierazle argia da, baita harreman bat izateko eta, hala ere, onartu ez izanaren adierazle ere. Eta, hain zuzen ere, modu sibilinoan jarduten duten dinamika horiek dira erasoak identifikatzea zailtzen dutenak eta horien ezarpena errazten dutenak.

Beraz, nahitaezkoa da sexu-indarkerien ezagutzak, esanahiak eta pertzepzioak indartuko dituen esku-hartzea, indarkeria horiek nola eraikitzen diren eta haien ekintza-mekanismo errepikakorrenak zein diren zuzenean azpimarratuz. Halaber, garrantzitsua da **sexu-indarkeriak naturalizatu eta onartzea ahalbidetzen duten faktoreak ikusaraztea eta argitzea, emakumeen ekintzak legitimatzeko eta ahalduntzeko.**

Festa hau al zen?

Bizkaiko emakume gazteei buruzko gaueko aisialdiko guneetako sexu-indarkeriak aztertzea

Kontsentimenduaren gaia: birpentsatu beharreko gai konplexua

Ikuspegi biografikoarekin jarraituz, gainera, ikuspegi sexologikora jotzeak SEXU-INDARKERIAREN eremuan (beste eremu batzuetan bezala) **ikuspegi interseksionaletik** lan egiteko beharrera eraman gaitu. Hala, emakumeak gurutzatzen dituzten zaurgarritasun- eta diskriminazio-ardatzak aurkitzen ditugu, hala nola migrazio-kalteberatasuna. Emakume migratu batzuek bakardade-egoerak eta lotura-harreman sendorik ezak adierazten zituzten, eta egoera horiek, prekarietate ekonomikoarekin eta jatorri eta arrazagatiko diskriminazioarekin batera, zailtasun handiagoko egoeretan jartzen zituzten, beren osasun emozionala/mentala hobetzen lagunduko zieten terapia edo jarduera pribatuak jaso ahal izateko. Landa-eremuan baliabideak/zerbitzuak indartzearen garrantzia. Ageriko aniztasun funtzionala ikusezin bihurtzen eta deuseztatzen jarraitzen da, adibidez: emakume horiek baldintza duinetan ama izateko duten eskubidea.

Gainera, kontuan izan 19 emakumetatik 5 emakumek adierazi zutela haurtzaroan/nerabezaroan sexu-indarkeria jasan zutela. Datu esanguratsua da hori, emakumeek jasaten dituzten sexu-indarkerien barruan leku bat emateko kontuan hartu beharrekoa.

Kontzeptu horiek behin eta berriz adierazi dira, edo egindako elkarrizketetan duten inpaktu-mailagatik. **Suizidioaren** gaia nabarmendu nahi dugu, duen garrantziagatik. Gai delikatua da, eta indarkeria jasan duten emakumeen erreparazio integraleko prozesuan landu eta txertatu behar da.

Suizidioaren ikusezintasuna indarkeria matxistan, zehazki, sexu-indarkerian:

Suizidioa berez gai tabua bada, sexu-indarkeriaren biktimen artean suizidioa are gutxiago ikusten da. Izan ere, errealitate horri buruzko ikerketa zabalak falta dira. Gehien aipatzen den ikerketa 2006an Miguel Lorentek, Cruz Sánchez de Larak eta Covadonga Naredok egindako Suicidio y Violencia de Género da. Azterlan horretan, elkarrizketatuen % 80k baino gehiagok aitortu zuen bere buruaz beste egiten saiatu zela (% 63,2) edo, gutxienez, bere buruaz beste egiten saiatu zela (% 18,4).

Garrantzitsua da hori jasotzea eta gai horrekin zerikusia duen ikerketa bat egiteko aukerari forma ematea.

"Gorputza, trauma, ahalduntzea, indarra, isiltasuna, meditazioa, erresilientzia, kolektibitatea, feminismoa, babesak, sareak, suizidioa, beldurra, sinesmenak, itxaropena"

**Ikuspegi
intersekzionalak
protokoloak malgutzea
eskatzen du,
emakumeen premien
aniztasunera egokitzeko,
testuingurua kontuan
hartuta eta botere-
harremanak dinamikoak
direla ulertuta.**

Abian jarri nahi dugun **Sexu Ahalduentzeko Agentearen figurak** eragin eraldatzailea izan beharko luke, ez bakarrik emakume indibidualen bizitzan, baita komunitatean ere, oro har. Sexu-indarkeriaren alderdi pertsonalei zein egiturazkoei heltzean, rol horrek nabarmen lagun dezake emakumeen erreparazio integrala eta ahalduentzea lortzen, haiak bizirik irauteaz gain, aurrera egiten dutela eta bizitza osoak eta seguruak gidatzen dituztela ziurtatuz.

Azken batean, bizitzen ari garen krisi zibilizatiboak aurrekaririk gabeko kolapso ekologiko, politiko eta sozialera garamatza, eta badirudi planteamendu, narratiba eta praktika berriak eskatzen dituela guztion onerako izango den gizarte iraunkorra eraikitzeko (Millan, 2023). Alde horretatik, espirituala, emozionala, harremanezkoa/soziala, gorputzekoa eta **sexuala ere POLITIKOA da eta izango da.**

Sexu Ahalduentzeko Agenteen programa ezartzeak aukera emango du indarkeria matxistarik/sexualik gabeko bizitza eraikitzeko beharren eta proposamenen errealitatea sakonago ezagutzeko. Eraitza dokumentu/material batean bilduko da, emakumeen sexu-indarkeria erreparatzeko prozesuaren sistematizazio metodologikoa biltzeko.

9.1 Proposamenak

ARRETA SEXOLOGIKOA:

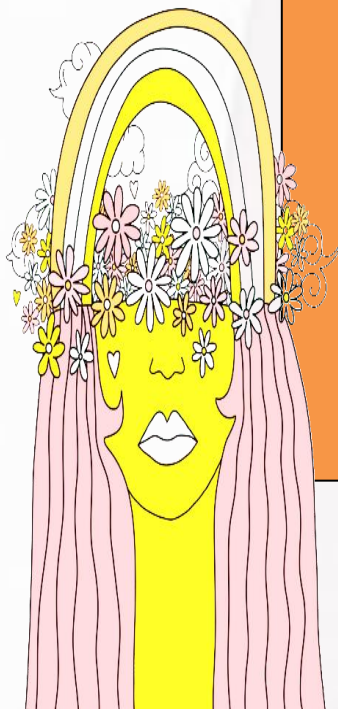
- Zailtasun erotikoak: Desioko arazoak, kitzikapena edo orgasmoa lortzeko gaitasuna, etab.
- Ukipenarekiko higuina: Intimitate fisikoarekiko beldur edo higuin sentimenduak, topaketa erotikoetatik ihes egin dezaketenak.
- Alterazioak autoirudian: autoestimu txikia eta mesfidantza-sentimenduak zure gorputzean, eta horrek desira erotikoari eragin diezaioke.
- Topaketa erotikoetan mina eragin dezaketen asaldura fisiologikoak.
- Antsietatea eta estresa: Funtzio sexuala oztopa dezaketen intimitatearekin lotutako kezak.
- Flashbackak edo Oroitzapen intrusiboak: Emozio konplexuen biexperimentazioa une intimoetan, larritasuna eragin eta intimitatea saihestu dezakeena.

9.1 Proposamenak

ARRETA PSIKOLOGIKOA/NEUROPSIKOLOGIKOA:

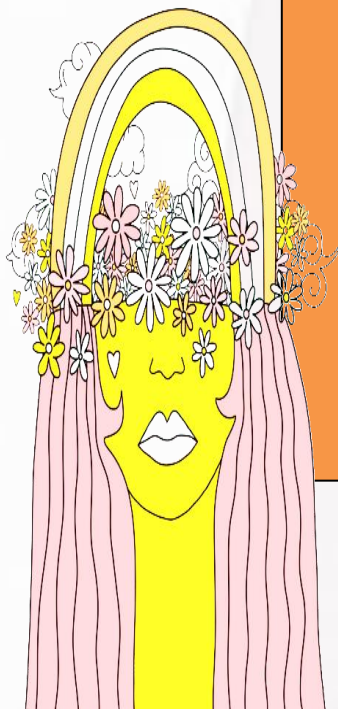
- Osasun kognitiboa hobetzeko lana: Zailtasunak arretan, kontzentrazioan eta memorian, eguneroko jardueretan eragina izan dezaketanak.
- Gorputz- eta adimen-ikuspegi integral batetik laguntzea.
- Suizidioari heltzea (idea eta jokabide suizida).
- Trauma osteko estresaren sintomak: trauma berriz esperimintatzea, gogoraraztekoak saihestea eta hiperzaintza.
- Emozio konplexuak lantzea, hala nola lotsa, errua eta abar.
- Antsietatearen, estresaren, depresioaren eta abarren nahasmenduen lana.
- Meditazio/mindfulness jardura emakumeen aurkako sexu-indarkeria konpontzeko prozesuetan jardura baliotsu gisa txertatzea.

9.1 Proposamenak

BESTE ABORDATZE BATZUK:

- Sexu-hezkuntza eta pornografia gizonekin.
- Sexu-baimena/akordioaren gaia.
- Benetako abordatzea ikuspegi interseksionaletik
- Sexu-indarkeria instituzionalari heltzea, ageriko aniztasun funtzionala oso kontuan hartuta.
- Haurtzaro/nerabezaroko sexu-indarkeriari heltzea.

11. Erreferentzia bibliografikoak

Aadas. (2020). Guía jurídica sobre violencias sexuales

Alkire, S. (2008). Concepts and measures of agency, University Oxford, Oxford Poverty & Human Development Initiative.

Amezúa, Efigenio (1998). Sexología Sustantiva. INCISEX y Cuestiones históricas y conceptuales el paradigma del hecho sexual, o sea de los sexos, en los siglos XIX y XX. Anuario de Sexología A.E.P.S. ISSN:1137-0963. "La teoría de los sexos, la letra pequeña de la sexología"

Arrese, Samuel (2024). Entrevista dentro de este estudio.

Barjola, Nerea (2022). Bizkaiko emakume gazteei buruzko gaueko aisialdiko guneetako sexu-indarkeriak aztertzea ¿La fiesta era esto?. Boterearen mikrofisika sexista: Alcàsser kasua eta sexu-izuaeren eraikuntza (2018).

Bessel Van Der Kolk, M.D. (2015). El cuerpo lleva la cuenta.

Cobo, Rosa. (2024). La ficción del consentimiento sexual. COP-Bizkaia. Libro Blanco de la Psicología contra la violencia de género.

Crenshaw, Kimberlé (2012). Cartografiando los márgenes. Interseccionalidad, políticas identitarias, y violencia contra las mujeres de color. En Platero, Raquel (Lucas) (Ed.), Intersecciones: cuerpos y sexualidades en la encrucijada. Barcelona: Edicions Bellaterra. [1991]

Deering, C., Templer, DI., Kelle,r J. y Canfield M. (2001). Evaluación neuropsicológica de mujeres maltratadas: un estudio piloto. *Habilidades Perceptivas y Motoras*. 92(3):682-686. doi: [10.2466/pms.2001.92.3.682](https://doi.org/10.2466/pms.2001.92.3.682)

Emakunde (Datos sobre VS) 2022.

EKIM- Emakumeen aurkako indarkeria matxista (euskadi.eus)

Fontanil, Yolanda y Fernández, Noelia (2024). Desvelamiento de la violencia sexual. Libro Blanco sobre Psicología contra la VG

García-Santesmases, Andrea (2023). El cuerpo deseado. La conversación pendiente entre feminismo y anticapacitismo. Generalitat de Catalunya. Guía de Autoayuda para mujeres víctimas de una agresión sexual reciente: camino hacia la recuperación.

Geoviolencia sexual: www.geoviolenciasexual.com

Gobierno Vasco (2011). "Sexu-erasoak: nola bizi diren, nola ulertzen diren eta nola artatzen diren "

García, Claudia., Gordillo, Fernando y Pérez, Miguel Ángel. (2020). Análisis de las consecuencias cognitivas y afectivas de la violencia de género en relación con el tipo de maltrato. *Ansiedad y Estrés*. 26 nº 1, 39-45.

García-Rueda, L., y Jenaro, C. (2020). Alterações nas funções cognitivas em mulheres maltratadas: Sistemática e meta-análise. *Psico*, 51(3), e33346. <https://doi.org/10.15448/1980-8623.2020.3.33346>

Hidalgo-Ruzzante, N., Gómez, P., Bueso-Izquierdo, N., Jiménez, P, Martín, E y Pérez-García, M. (2012). Secuelas cognitivas en mujeres víctimas de violencia de género. *Congreso para el estudio de la violencia contra las mujeres. Justicia y Seguridad. Nuevos Retos*. 26 y 27 de noviembre.

Lorente, Miguel, Sánchez de Lara, Cruz y Naredo Covadonga (2006). Suicidio y Violencia de Género.

11. Erreferentzia bibliografikoak

Lorente-Acosta, José Antonio, Lorente-Acosta Miguel y Martínez-Vilda María Elena, (2000). Síndrome de agresión a la mujer: Síndrome de maltrato a la mujer. *Revista electrónica de ciencia penal y criminología*, 2, ISSN 1695-0194

Millán, Natalia (2024). Política, emociones y espiritualidad.

Sexu-indarkeriaren aurkako behatokia

Zer da emakumeen aurkako sexu-indarkeria? - Sexu-indarkeriaren aurkako behatokia (observatorioviolenciasexual.org)

Noctámbul Behatokia: Drogeen kontsumoaren eta gaueko aisialdiko sexu-indarkerien arteko harremanari buruzko behatokia. Infome 2017-18

Bizkaiko indarkeria matxistaren behatokia- Indarkeria matxistaren behatokia - Bizkaia.eus

NBE (1994). Emakumearen aurkako indarkeria ezabatzeari buruzko adierazpena

Santiago Rivas, David (2022). Sumisión Química en Urgencias: situación actual y protocolo asistencial. Trabajo Fin de Grado de Medicina. Universidad de Santiago de Compostela.

Torres, García A.V., Vega-Hernández MC., Antón Rubio, C., y Pérez-Fernández M. (2022). Salud mental en mujeres víctimas de violencia de género: análisis descriptivo y multivariado de funciones neuropsicológicas y sintomatología depresiva. *Revista Internacional de Investigación Ambiental y Salud Pública*. 2022; 19(1):346. <https://doi.org/10.3390/ijerph19010346>

Valcárcel, Amelia. (2008). “Feminismo en el mundo global”

Valdés-Ituarte, Jaione:

- Emakumeen ahalduntze sexualaren autopertzepzioa-BFA 2019
- Mindfulness-aren onurak indarkeria matxistatik bizirik atera diren emakumeen arreta iraunkorrari dagokionez (VIU 2022).

Valera, Eve., y Berenbaum, Howard (2003). Brain injury in battered women. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 71, 797-804.

www.sexologiaenincisex.com/ (Efigenio Amezáa)

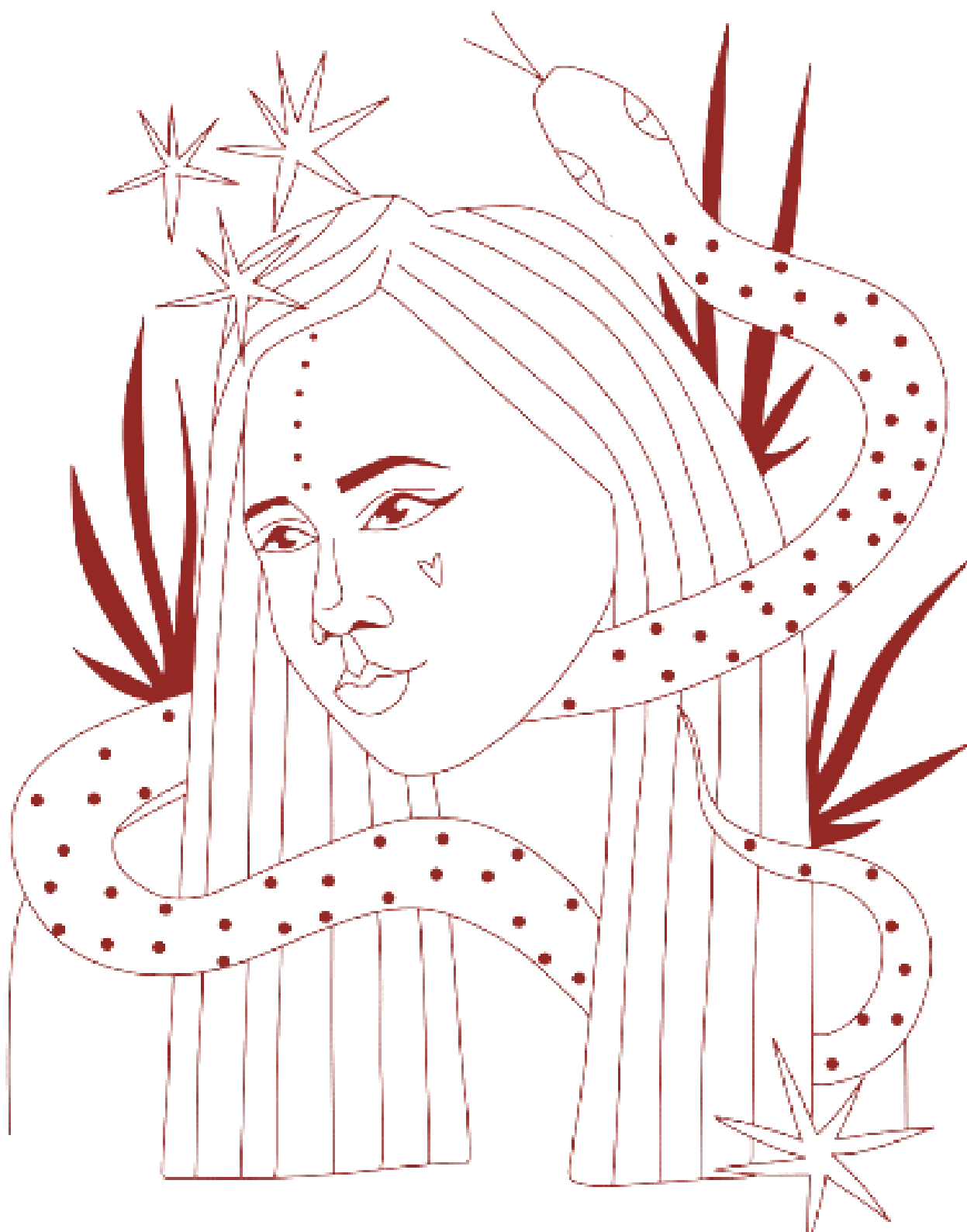
[WHO_RHR_12.37_spa.pdf](#)

12. Eranskina

TAULAK IRUDIAK GRAFIKOAK

Taulak		
1. Taula	<i>Sexu-indarkeriaren ondorioak</i>	9. Or.
2. Taula	<i>Espainiako zifrak eta datuak</i>	12.Or.
3. Taula	<i>BFAko laguntza psikologikoko zerbitzua. Artatutako emakumeak 2005-2022</i>	13. Or.
4. Taula	<i>Sexu-delituak 2022an/biktimizazioak sexuaren arabera</i>	14. Or.
5. Taula	<i>Emakumeen aurkako indarkeriagatiko biktimizazioak EAEn (lurralde historikoka)</i>	20. Or.
6. Taula	<i>Elkarrizketatutako emakumeen sexu-indarkeria motak</i>	45. Or.
Irudiak		
1. Irudia	<i>Sexu-indarkeriari buruzko datu orokorrak</i>	10. Or
2. Irudia	<i>Sexu-indarkeriari buruzko adierazleak Europar Batasunean</i>	11. Or.
3. Irudia	<i>BFAko laguntza psikologikoko zerbitzua. Artatutako emakumeak 2005-2022</i>	15. Or.
4. Irudia	<i>Ziberkriminalitate sexuala 2022an</i>	18. Or.
5. Irudia	<i>Sexu-indarkeriari buruzko datuak</i>	19. Or.
6. Irudia	<i>Sexu-indarkeriagatik jarritako salaketak</i>	43. Or.
7. Irudia	<i>Baliabide/zerbitzu publikoen erabilera</i>	44. Or.
Grafikoak		
1. Grafikoa	<i>Sexu-delituen gorakada 2023-2022</i>	17. Or.
2. Grafikoa	<i>BFAko laguntza juridiko zerbitzua. Artatutako emakumeak 2005-2022</i>	21. Or.
3. Grafikoa	<i>BFAko laguntza psikologikoko zerbitzua. Artatutako emakumeak 2005-2022</i>	22. Or.
4. Grafikoa	<i>Agenda 2030- Sexu-indarkeria</i>	25. Or.
5. Grafikoa	<i>10/2022 Lege Organikoaren gakoak sexu-askatasunaren bermea</i>	27. Or.

**ESKERRIK ASKO
elkarrizketatutako
emakumeei:**

*Edith, Minerva, Xara,
Amelia, Laura, Diana,
Henar, Leire, Aíara,
Sojane, Elena, Nadopas,
Maat, Miri, Nahikari,
Lorea, Lamia, June y
Novah.*

ESKERRIK ASKO!
www.munduberriak.com

Sareko erakundeak:

MIGRANTORIA

Mujeres de colores
Asociación

Deusto

Universidad de Deusto

www.munduberriak.com

